

מאגר שאלות בגיאוגרפיה

הפיתוח והתכנון המרחבי - ל- 12 שנות לימוד

חורף תשע"ט - 2018/2019

לפניכם מאגר שאלות לבחינת 12 מועד חורף תשע"ט

שאלות הבחינה יכתבו ויורכבו משאלות המאגר, תוך אפשרות לשינויים הבאים:

- שילוב סעיפים ממספר שאלות בנושא.
- שינויים ותוספת נתונים של טקסטים לא מילוליים (טבלה, עמודות, גרף, תמונה וכו..)
- השאלות נכתבות ומנוסחות באופן דומה למבנה וניסוח שאלות הבגרות.
- ההמלצה היא ללמד ולתרגל את כל שאלות המאגר בכל נושא שנבחר כדי לכסות את הנושא במלואו.
- השאלות והתשובות מתבססות בעיקר על ספר הלימוד:
"הפיתוח והתכנון המרחבי – גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה" (קישור לספר לקריאה ברשת)
משרד החינוך – ת"ל, מטח ספר לימוד לתלמידי החטיבה העליונה שנת הוצאה 2010 ומעלה.
- המאגר מתורגם לערבית

המאגר שלפניכם כולל את הנושאים הבאים

נושא 1 - מבוא לפיתוח ותכנון מרחבי תהליכי פיתוח המשנים את העולם	6 שאלות
נושא 2 - מדדי פיתוח	13 שאלות
נושא 3 - גלובליזציה	8 שאלות
נושא 4 - משאבים כזרזי פיתוח	7 שאלות
נושא 5 - השלכות תהליכי הפיתוח על הסביבה	7 שאלות
נושא 6 - עיר ועיור- מושגים, תהליכים וסוגיות נבחרות	7 שאלות

שאלות עמ"ר

שאלות עמ"ר (ערך, מעורבות ורלוונטיות) החלו להופיע בבחינות הבגרות. אלה שאלות שהן גם שאלות עמדה, אבל גם נוגעות לעולמו וחיייו של התלמיד, למחשבתו, הזדהותו וערכיו. ככלל, שאלת עמ"ר תהיה שאלה שבנויה על גבי ידע וחשיבה, ניתן יהיה לתת בה מספר תשובות נכונות, והציון שלה יינתן על הדיוק בנתוני הנימוק, על איכות הנימוק והקשר שלו לטיעון ולנתונים. על המורים לשלב ולדון בשאלות מסוג זה.

ע"פ מפת"רית גיאוגרפיה פנינה גזית, בשנת תשע"ט נעמיק ונרחיב את השיח על המעורבות, הרלוונטיות והערכיות בתהליך הלמידה ובהערכה. אנו מבקשים לשלב את השיח הזה בלמידה ובכיתות. כמו כן, נמשיך לשאול את שאלות העמ"ר במבחני הבגרות בהיקף של כ-10 נקודות.

תוכן עניינים

עמודים

נושא

3-8	נושא 1 - מבוא לפיתוח ותכנון מרחבי
9-23	נושא 2 – מדדי פיתוח
24-31	נושא 3 - גלובליזציה
32-37	נושא 4 – משאבים כזרזי פיתוח
38-46	נושא 5 - השלכות תהליכי הפיתוח על הסביבה
47-46	נושא 6 - עיר ועיור- מושגים, תהליכים וסוגיות נבחרות

שימו לב!

בסוף כל פרק יש שאלות נוספות לתרגול. שאלות אלה לא יופיעו במבחן.

נושא 1 - מבוא לפיתוח ותכנון מרחבי-

תהליכי פיתוח המשנים את העולם.

שאלה 1 – פיתוח ותכנון

- א. הגדר והסבר מהו תהליך פיתוח. (6 נקודות)
- ב. לפניך רשימת גורמים המשפיעים על הצורך בפיתוח ובתכנון. בחר שלושה גורמים והסבר כיצד הם משפיעים על תהליכי הפיתוח והתכנון המרחבי. (9 נקודות)

1. גידול האוכלוסייה
 2. עליה ברמת החיים-במרחב הפרטי והציבורי.
 3. שינויים בפעילות הכלכלית ובשלטון הפוליטי.
 4. שינויים תרבותיים.
 5. שינויים טכנולוגיים.
- ג. לתהליכי פיתוח יתרונות רבים, אך גם השלכות שליליות. הצג דוגמה אחת והסבר שתי השלכות שליליות של הפיתוח. (10 נקודות)

שאלה 2 – תהליכי פיתוח

- תהליכי תכנון ופיתוח הכרחיים להתקדמותה של מדינה.
- א. פרט שלושה גורמים לצורך בפיתוח ותכנון (9 נקודות)
- ב. הצג שני גופים במדינת ישראל היוזמים ומקדמים תהליכי פיתוח. (8 נקודות)
- ג. הדגם תהליך פיתוח אחד, ותאר כיצד באים לידי ביטוי בתהליך זה התחומים השונים: כלכלי, חברתי ומרחבי. (8 נקודות)

שאלה 3 – פיתוח וקיימות

לפניך רשימת פעולות המבוצעות ע"י מוסדות או גופים ציבוריים או פרטיים.

א. ציין ונמק ליד כל אחת האם הפעילות תואמת פיתוח בר קיימא אן מנוגדת לה. (3 נקודות לכל נימוק)

- חקלאות אורגנית
- פיתוח ושדרוג תחבורה ציבורית
- בניית בתי מלון לאורך החופים
- בנייה צמודת קרקע
- פיתוח כבישים לתחבורה פרטית בעיקר
- מיחזור אשפה
- בניית תחנת כוח הפועלת על נפט ופחם
- בניית תחנת כוח הפועלת על מים

שאלה 4 – גורמים המקדמים תהליכי פיתוח ותכנון

א. "כאשר במקום כלשהו, באזור או במדינה, מצטברים משאבי הון – חלקם מושקע בפיתוח של תשתיות, שירותים ומוצרים המביאים לעלייה ברמת החיים של התושבים." (מתוך הפיתוח והתכנון המרחבי, 2010)
הסבר כיצד באה לידי ביטוי העלייה ברמת החיים במרחב הציבורי ובמרחב הפרטי הבא שתי דוגמאות לכל מרחב. (סה"כ ארבע דוגמאות) (10 נקודות)

ב. רמת החיים אינה מעידה תמיד על איכות החיים. הסבר מה ההבדל בין מדד רמת החיים למדד איכות החיים ומהו הקושי במדידת איכות החיים. (7 נקודות)

ג. לפניך רשימה של גורמים המקדמים את תהליכי הפיתוח והתכנון

- המדינה והמגזר הפרטי
- ארגונים לא-ממשלתיים
- ארגונים בין-לאומיים

בחר אחד מן הגורמים והסבר כיצד הוא פועל. בתשובתך התייחס לתחומי הפעילות, מקורות מימון, קהל היעד. (8 נקודות)

שאלה 5 – מאפייני פיתוח

א. התבונן בתמונות שבעמוד מספר 5 וציין עבור כל תמונה אילו מאפייני פיתוח באים לידי ביטוי בתמונות. (8 נקודות)

ב. הצע שלוש פעולות שיקדמו תהליך תכנון מרחבי לתמונה מספר 2. (9 נקודות)

ג. ציין שתי השפעות חיוביות ושתי השפעות שליליות לפעולות התכנון שהצעת. (8 נקודות)

תמונות לשאלה מספר 5

תמונה מספר 2

תמונה מספר 1

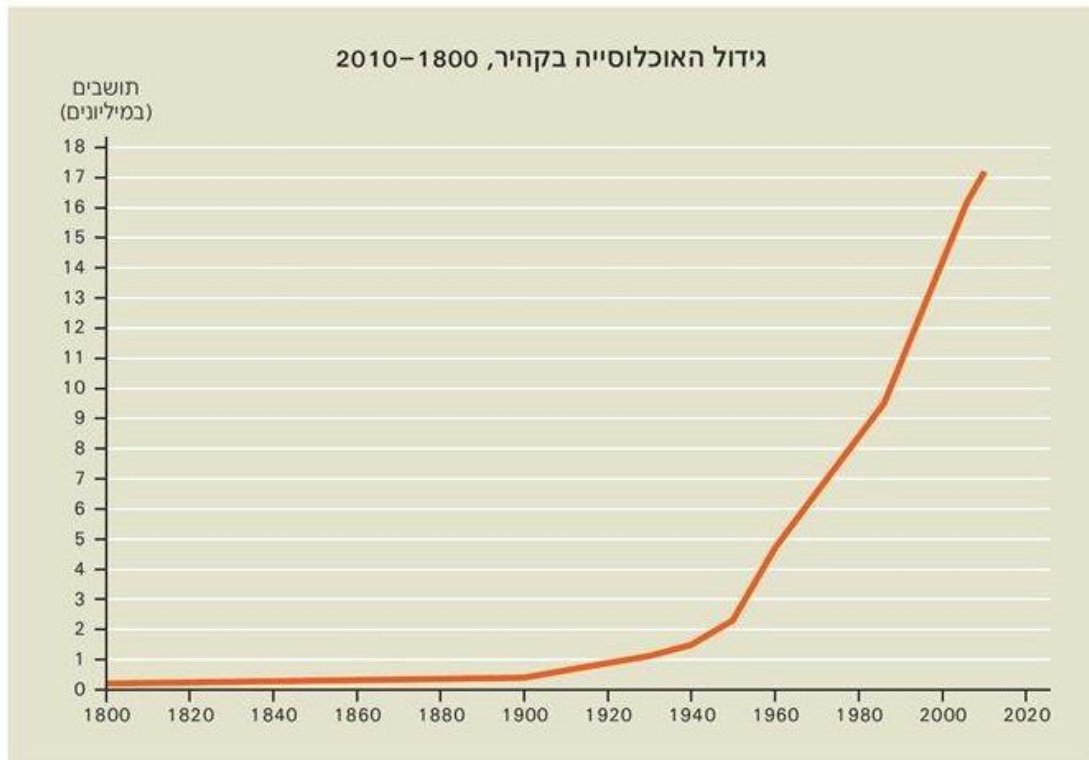
תמונה מספר 4

תמונה מספר 3

שאלה 6 – תכנון ופיתוח

לפניך גרף המתאר את גידול האוכלוסייה בקהיר בין השנים 1800-2010.

מקור: Demographia, World Urban Areas & Population Projections, 2010

- א. תאר את השינויים בגידול האוכלוסייה בקהיר בין השנים 1800-2010 והסבר שתי סיבות לקצב גידול האוכלוסייה בקהיר במאה ה- 20. (6 נקודות)
- ב. תאר שלוש בעיות איתן מתמודדים מתכנני העיר והצע לכל בעיה פעולת פיתוח מתאימה. (12 נקודות)
- ג. האם המגמה הנראית בגרף מהווה זרז פיתוח או חסם פיתוח. הסבר את עמדתך. (7 נקודות)

שאלה 7 - שאלה לתרגול

לפניך שני פרויקטים אחד מתחשב, השני אינו מתחשב.

קרא את הקטעים הבאים וענה על השאלות שאחריו.

אגמון החולה

אֶגְמוֹן הַחוּלָה הוא אגם מלאכותי במרכז עמק החולה, וסביבו אתר תיירות המהווה מוקד צפרות בשל העופות הרבים הנקבצים בו, בעיקר עופות ימיים. מדי חורף מתמקמים באגמון אלפי עגורים. באתר ניתן לסייר באמצעות אופניים, רכב חשמלי, או עגלת מסתור. האגם נוצר בהצפה מבוקרת של קרקעות שנחשפו בעת ייבוש החולה, לאחר שהסתבר שאינן טובות לעיבוד חקלאי, וכי התועלת לסביבה משטח מוצף רבה מתועלתו כשטח מעובד. בפברואר 2009 נבחר על ידי כתב העת הבריטי BBC WILDLIFE כאחת מעשר תצפיות בעלי החיים החשובות בעולם.

פארק אגמון החולה הוא אתר תיירות אקולוגי ייחודי בעולם שמציע למבקרי חווית טבע נדירה המשולבת בסיפורי היסטוריה וחלוציות. קק"ל הקימה פארק צפרות באגמון שמצוי בליבו של השבר הסורי-אפריקני. פעמיים בשנה חולפים בו למעלה מ-500 מיליון עופות מים, עופות דורסים וציפורי שיר.

א. אגמון החולה- האם זוהי דוגמה לפרויקט פיתוח מתחשב/או לא מתחשב, הבא

דוגמאות והוכחות לכך מהקטע והצילומים.

ימת אראל

ימת אראל היא ימה באגן יבשתי סגור במרכז אסיה. נמצאת בקזחסטן. מאז שנות ה-60 של המאה ה-20, הולכת ימת אראל ומתייבשת.

במשך אלפי שנים זרמו מי הפשרת השלגים במורד ההרים לימת אראל שבשטחה של קזחסטן של ימינו. הימה הייתה האגם הרביעי בגודלו בעולם, ותמכה בהתיישבות אנושית משגשגת. ימת אראל - האגם המלוח היבשתי הרביעי בגודלו בעולם, שהשתרע על שטח של 68 אלף קמ"ר (כ-3 פעמים מגודלה של ישראל) החל להתייבש, עד מהרה גם המערכת האקולוגית שנשענה על קיומו החלה להתמוטט.

בשנות ה-60 הטתה ברית המועצות את הנהרות לצורך השקיה חקלאית. עד מהרה התברר המחיר. הקרקעית שנחשפה לאחר נסיגת המים התייבשה במזג האוויר המדברי. האבק המלוח שנוצר, שהיה מזוהם בחומרי דשן וחומרי הדברה ששקעו לקרקעית, הפך לסיכון סביבתי לתושבים באזור. האבק שהתרומם לאוויר שקע על השדות החקלאיים באזור, ומשום שהיה רווי מלחים וחומרי כימיים, הצריך שימוש גובר והולך במים שפירים. גם ההשפעה הממתנת שהייתה לאגם על מזג האוויר פחתה, ולפיכך הפכו החורפים במדבר לקרים יותר, ועונות הקיץ לחמות ויבשות יותר. אך לא רק המערכות האקולוגיות נהרסו, אלא גם ההתיישבות האנושית באזור ספגה מכה אנושה. ימת אראל הייתה פעם מוקפת בכפרים שהתפרנסו מדיג. הכפרים הללו ננטשו לגמרי כשהחלה ההתיישבות. בניסיון אחרון להציל מה שניתן מהימה, בנתה קזחסטן ב-2005 סכר בין החלק הצפוני והדרומי של הימה. הסכר היה למעשה גזר דין מוות עבור החלק הדרומי, שהוגדר כבלתי ניתן לשיקום. כיום זורמים כל מי הגשמים באגן ההיקוות של הימה לחלק הצפוני

ב. ימת אראל - האם זוהי דוגמה לפרויקט פיתוח מתחשב/או לא מתחשב, הבא דוגמאות והוכחות

לכך מהקטע והצילומים.

נושא 2 - מדדי פיתוח

שאלה 1 – מדדי פיתוח

א. בטבלה שלפניך מוצגים ערכים של מדדי פיתוח של ארבע מדינות. על פי נתונים אלה, דרג את המדינות - החל מהמדינה המפותחת ביותר ועד למדינה הכי פחות מפותחת, והסבר לפי מה קבעת את הדירוג. (10 נקודות)

מדדי פיתוח של מדינות נבחרות (2008)

המדינה	תמ"ג לנפש (דולר)	שיעור המועסקים בחקלאות (%)	שיעור ריבוי טבעי (%)	תוחלת חיים (שנים)
א	6,000	19.0	1.65	72.3
ב	36,800	1.1	0.16	80.9
ג	2,100	50.0	2.40	60.4
ד	13,800	1.1	1.05	76.5

(לקוח מן : CIA WorldFactBook)

ב. בטבלה שלפניך מוצגים ערכים של מדדי פיתוח של כווית. הסבר מדוע קשה לדרג את כווית בדירוג שערכת בסעיף א' והסבר שני גורמים המשפיעים על מדדי הפיתוח של מדינה זו. (8 נקודות)

מדדי פיתוח של כווית (2008)

המדינה	תמ"ג לנפש (דולר)	שיעור המועסקים בחקלאות (%)	שיעור ריבוי טבעי (%)	תוחלת חיים (שנים)
א	55,800	0.03	3.55	77.7

ג. הבא שלוש סיבות לאחוז הגבוה של המועסקים בחקלאות במדינות מתפתחות, ותאר שתי דרכים לשינוי מצב זה. (7 נקודות)

(לקוח מבגרות קיץ תש"ע - חוץ מ ג')

שאלה 2 - רמת פיתוח

בטבלה שלפניך נתונים על מדדי פיתוח באיטליה.
עיון בטבלה, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.

מדדי פיתוח באיטליה

ממד הפיתוח האזור	תמ"ג לנפש (ביורו)	שיעור המובטלים (באחוזים)	תוצאות מבחן פיז"ה במתמטיקה*	שיעור הנגישות לאינטרנט בפס רחב (באחוזים)
צפון איטליה	31,670	9.5	502	74.9
דרום איטליה	17,171	20.8	459	65.5

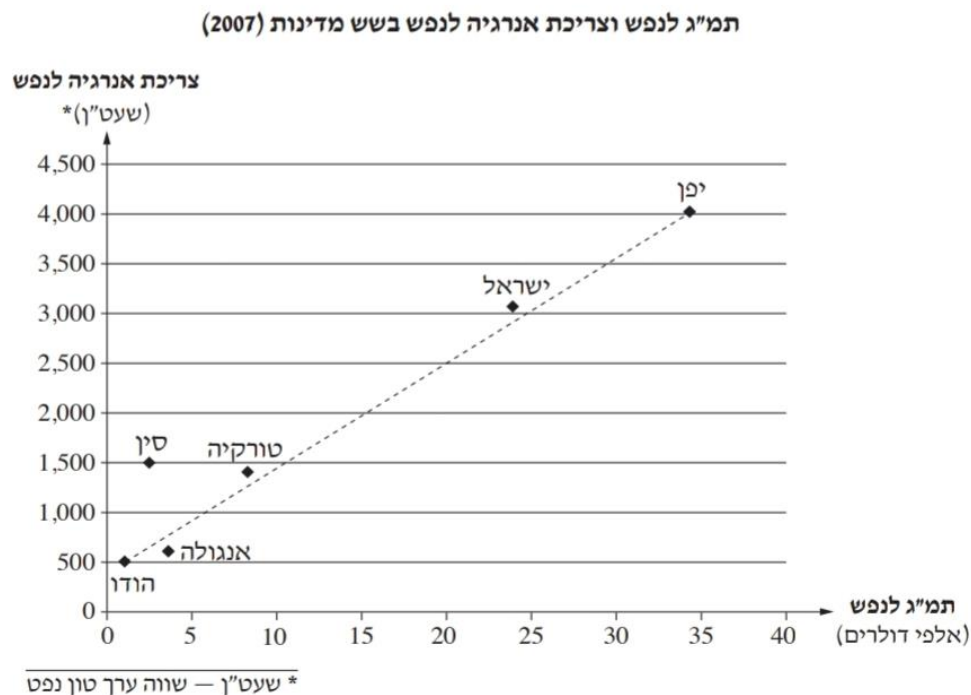
* טווח הציונים: 200-800.

(מן האתר www.economist.com)

- א. ציין את ההבדל בין צפון איטליה לבין דרום איטליה ברמת הפיתוח. בסס את תשובתך על שלושה נתונים מן הטבלה. (8 נקודות)
- ב. מן הטבלה אפשר ללמוד על תופעה גיאוגרפית שמתרחשת במדינות רבות בעולם. ציין מהי התופעה, והסבר גורם אחד המביא להתרחשותה. (9 נקודות)
- ג. תאר שתי דרכים לצמצום התופעה שצינת בסעיף ב. (8 נקודות)
(לקוח מבגרות קיץ תשע"ו)

שאלה 3 - מדדי פיתוח

לפניך גרף המתאר את הקשר בין נתוני תמ"ג לנפש לבין נתוני צריכת אנרגיה לנפש בשש מדינות, בשנת 2007.

- א. הסבר את שני המדדים המוצגים בגרף, תמ"ג לנפש וצריכת אנרגיה לנפש, והסבר כיצד ניתן ללמוד מכל אחד מהם על רמת הפיתוח של מדינה. (10 נקודות)
- ב. על פי הגרף, תאר את הקשר בין שני המדדים.
- ציין איזו מדינה מבין המדינות המוצגות בגרף היא יוצאת דופן, והסבר במה היא יוצאת דופן. (7 נקודות)
- ג. הסבר מגבלה אחת של כל אחד מן המדדים שבגרף לקביעת רמת הפיתוח של מדינה. (סה"כ - שתי מגבלות) (8 נקודות)

(לקוח מבגרות קיץ תשע"ב)

שאלה 4 – מדדי פיתוח

1. מדדי פיתוח

- א. בטבלה שלפניך מוצגים ערכים של מדדי פיתוח בשש מדינות.
 מיין את המדינות לשלוש קבוצות, על פי רמת הפיתוח של כל מדינה.
 קבע את רמת הפיתוח של כל אחת מן הקבוצות, ונמק את קביעתך באמצעות
 שני נתונים מן הטבלה. (11 נקודות)

נתונים של מדדי פיתוח במדינות נבחרות

המדינה	תמ"ג לנפש (בדולרים)	תוחלת החיים (בשנים)	המועסקים בחקלאות (באחוזים)	משתמשי האינטרנט (באחוזים)
סנגל	2,100	60.5	77.5	8.3
סלובניה	28,700	77.6	2.2	56.0
דרום אפריקה	11,600	49.4	9.0	8.6
פינלנד	37,000	79.5	4.4	82.0
וייטנאם	3,600	72.6	48.0	24.0
ברזיל	12,100	73.0	15.7	38.0

(מתוך האתר: www.cia.gov)

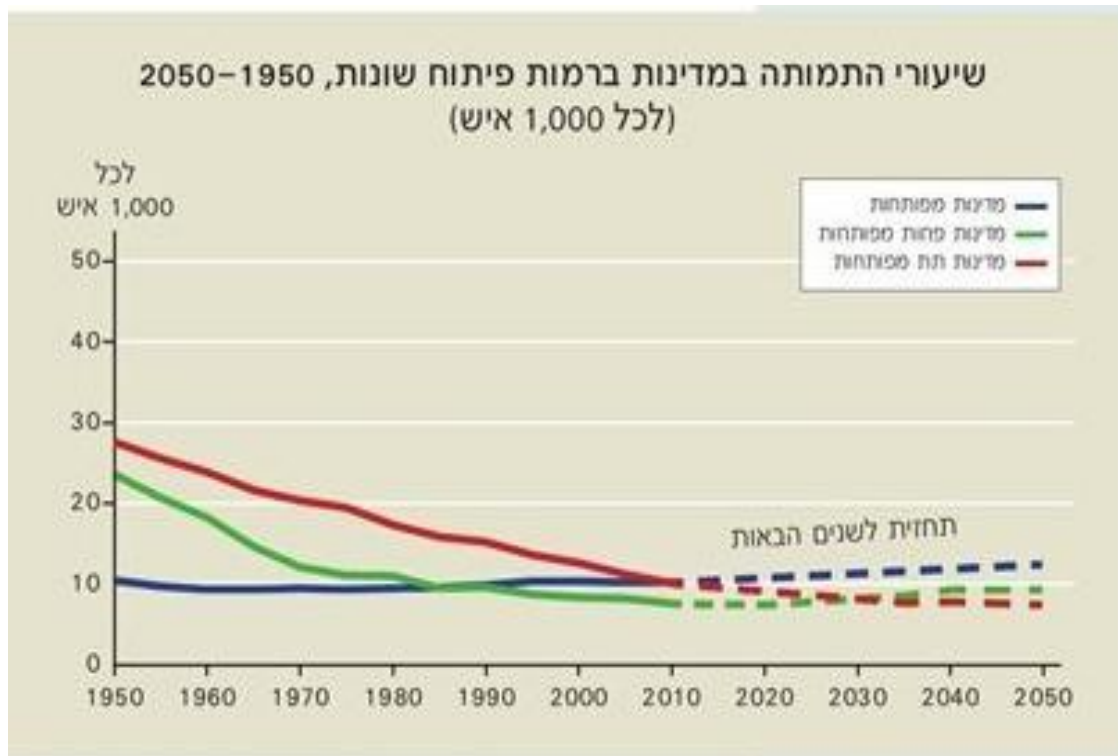
- ב. בחר בשניים מן המדדים המוצגים בטבלה, והסבר מגבלה אחת של כל אחד מהם לקביעת
 רמת הפיתוח של מדינה (סך הכול – שתי מגבלות). (8 נקודות)
 ג. מדד נוסף לרמת הפיתוח הוא מבנה הגילים של האוכלוסייה במדינה.
 הסבר איך מבנה גילים מבטא רמת פיתוח של מדינה. (6 נקודות)

(לקוח מבגרות קיץ תשע"ד)

שאלה 5 - מדדי פיתוח

א. הגדר מהו אינדקס הפיתוח האנושי של האו"ם. הסבר את המגבלה של מדד זה. (7 נקודות)

ב. עיין בגרף שלפניך ותאר את השינוי בשיעורי התמותה בכל אחד מן הגרפים. הסבר את מגמת השינוי בשיעורי התמותה במדינות המפותחות משנת 2010. (8 נקודות)

ג. (1) במדינות מפותחות נמצאים 90% מהגולשים באינטרנט בעולם, אף על פי

שאוכלוסייה של מדינות אילו מהווה רק 15% מאוכלוסיית העולם. הסבר מדוע. (5 נקודות)

(2) הסבר מהי המגבלה של מדד השימוש באינטרנט, למדידת רמת הפיתוח של מדינות. (5 נקודות)

שאלה 6 – רמת פיתוח של מדינות

- א. בטבלה שלפניך מוצגים שלושה מדדי פיתוח ב- 3 מדינות שונות: ספרד (אירופה), צ'ילה (דרום אמריקה), ניז'ר (אפריקה).
קבע אילו נתונים מתאימים לאיזו מדינה, נמק את בחירתך.
התייחס בתשובתך לקשר בין שלושת המאפיינים לבין רמת הפיתוח של המדינה.
(12 נקודות)

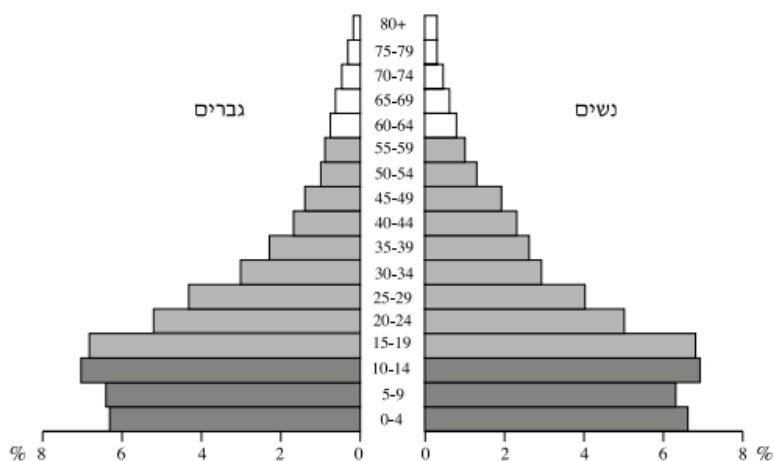
המדינות	תל"ג לנפש בדולרים	% התושבים מתחת לגיל 15	% התושבים עם נגישות למים מתוקים
מדינה א'	779	49%	46%
מדינה ב'	10,874	25.5%	95%
מדינה ג'	25,300	14.3%	100%

- ב. הצג והסבר שני מדדים נוספים המעידים על רמת פיתוחה של מדינה. (8 נקודות)
ג. ציין והסבר מגבלה אחת של המדד "תל"ג לנפש" (5 נקודות)

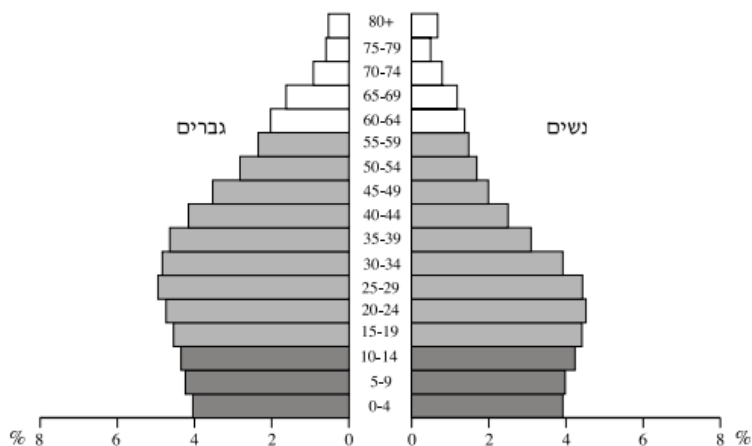
מדדי פיתוח דמוגרפיים

שאלה 7 - פירמידת הגילים

א. לפניך פירמידת הגילים של מדינה בשנת 2000.
תאר את מבנה האוכלוסייה במדינה באמצעות המונחים הבאים: קבוצת המפרנסים, קבוצת התלויים, תוחלת חיים, שיעורי ילודה ושיעורי תמותה. והסבר שני גורמים למבנה זה. (9 נקודות)

ב. עיין בפירמידת הגילים של אותה המדינה החזויה (- הצפויה להיות בעתיד) לשנת 2050. תאר על פי הפירמידת החזויה, שני שינויים במבנה האוכלוסייה במדינה והסבר את הגורמים. (9 נקודות)

ג. הסבר מה הקשר בין הפירמידת המוצגת בסעיף ב' לבין מודל התמורה הדמוגרפי. (7 נקודות)

שאלה 8 - אוכלוסייה

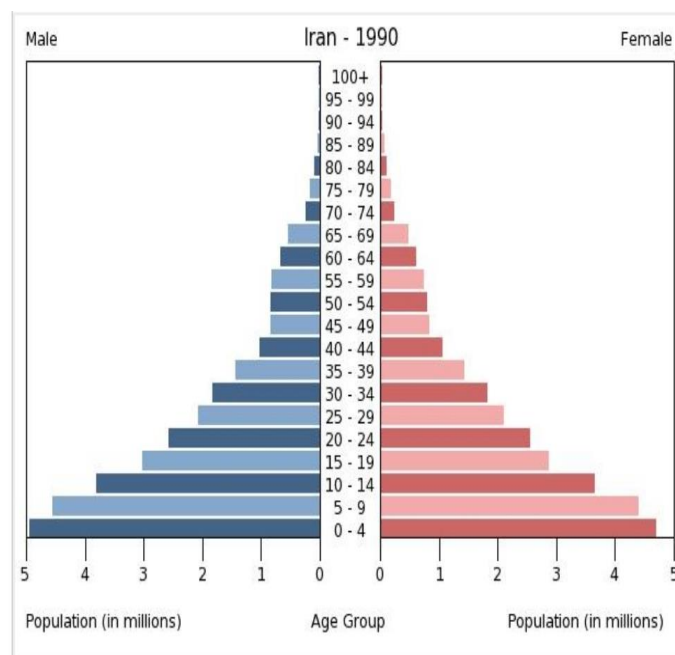
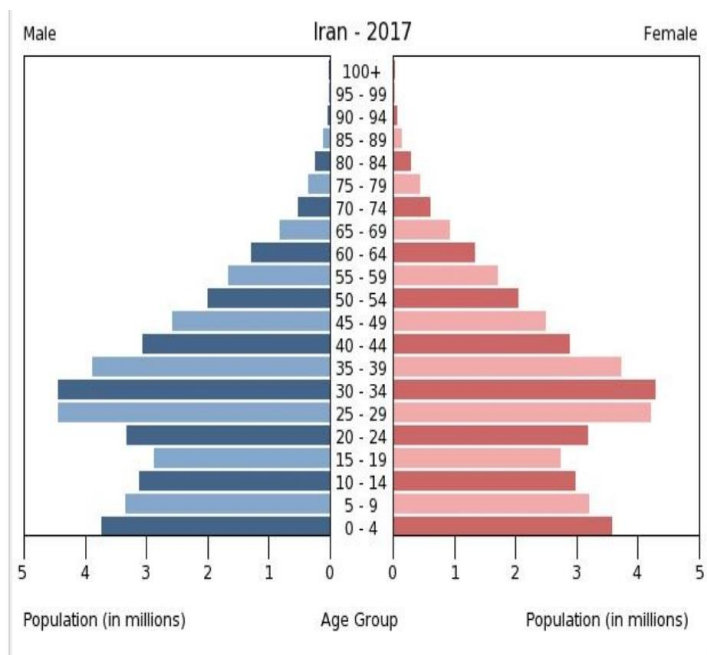
עיין בפירמידות הגילים של האוכלוסייה באירן בשנת 1990 ובשנת 2017, וענה על הסעיפים א' - ג'.

א. תאר את השינוי במבנה הגילים באירן בשנים 1990-2017.

בתשובתך השתמש במושגים "אוכלוסייה תלויה" ו"אוכלוסייה יצרנית". (9 נקודות)

ב. תאר שתי השפעות אפשריות של השינוי במבנה הגילים על החברה ועל הכלכלה באירן. (8 נקודות)

ג. באיזה מן השלבים של מודל התמורה הדמוגרפית הייתה אירן בשנים 1990 ו- 2017 ? לכל אחת מן השנים בסס את תשובתך על נתונים מן הפירמידה המתאימה. (8 נקודות)
(לקוח מבגרות קיץ תשע"ה)

Source: Information Iran

שאלה 9 - מדדי פיתוח

בטבלה שלפניך נתונים דמוגרפיים של שלוש מדינות.
עיינן בטבלה, וענה על הסעיפים א-ב שאחריה.

שיעורי ילודה ותמותה בשלוש מדינות

המדינה	שיעור הילודה (לאלף נפש)	שיעור התמותה (לאלף נפש)
אנגולה	45	14
שווייץ	10	8
בוליביה	24	7

(מתוך האתר של הבנק העולמי)

- א. ציין באיזה שלב של מודל התמורה הדמוגרפי נמצאת כל אחת מן המדינות.
נמק את תשובתך. (10 נקודות)
- ב. בחר באחת מן המדינות שבטבלה, והסבר גורם אחד לשיעור הילודה וגורם אחד לשיעור התמותה באותה מדינה (סך הכול - שני גורמים). (7 נקודות)
- ג. בטבלה שלפניך מובאים נתונים על שיעור הילודה בקרב נשים צעירות (בנות 15-19) ועל שיעור הנשים בבתי הנבחרים (בפרלמנט) בשתי מדינות. עיינן בטבלה, וענה על התת-סעיפים שאחריה.

שיעורי הילודה בקרב נשים צעירות, ושיעור הנשים בבתי הנבחרים

המדינה	שיעור הילודה בקרב נשים בנות 15-19 (באחוזים)	שיעור הנשים בבתי הנבחרים (באחוזים)
ניז'ר	20	13
פינלנד	0.7	43

(מתוך האתר של הבנק העו

- (1) הסבר מדוע המדד שיעור הילודה בקרב נשים צעירות והמדד שיעור הנשים בבית הנבחרים יכולים להעיד על מעמד האישה במדינה. (6 נקודות)
- (2) ציין את ההבדל בין מעמד האישה בניז'ר לבין מעמד האישה בפינלנד. (2 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ז)

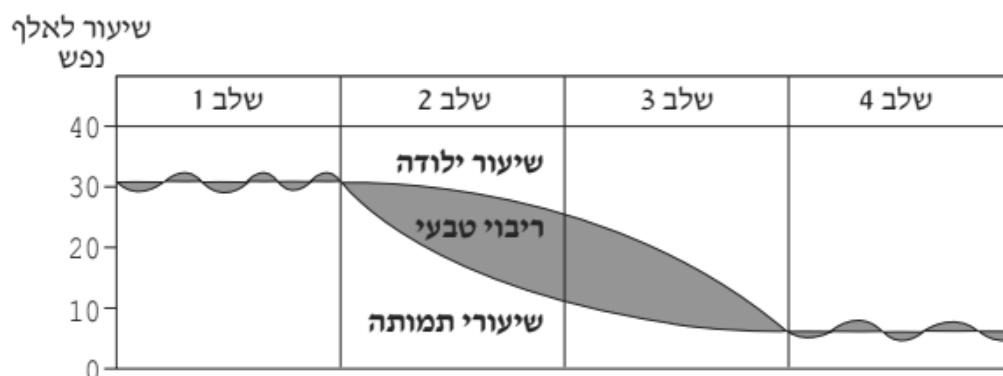
שאלה 10- מדדי פיתוח

לפניך טבלה המסכמת נתונים שונים הנוגעים למדינת סנגל בשנים נבחרות:

2011	2005	1995	
12,644	10,804	8,378	אוכלוסייה (באלפים)
37	40	44	שיעור הילודה (לידות לאלף איש בשנה)
9	11	13	שיעור התמותה (מיתות לאלף איש בשנה)
60	57	54	תוחלת חיים
56	64	73	מיתות תינוקות לאלף לידות
42% (2006)	41%	33%	ידיעת קרוא וכתוב בקרב בוגרים באחוזים
59,000 (2009)	47,000	15,000	מספר נשאי האידס בקרב כלל האוכלוסייה

- א. בחר בשלושה נתונים שונים לאורך הזמן, תאר והסבר את השינויים שחלו בהם, עליך להתייחס לקשרים בין שלושת הנתונים שבחרת. (9 נקודות).
- ב. הצע לממשלת סנגל לפחות שתי אפשרויות פעולה שונות לשיפור מצבה. שער מה יהיו השפעות דרכי הפעולה שהצעת על שלושה מהמדדים המופיעים בטבלה. (10 נקודות)
- ג. על פי נתוני הטבלה, ניתן לראות כי סנגל נמצאת בשלב השלישי של מודל התמורה הדמוגרפי, הסבר קביעה זאת. ציין מה סנגל צריכה לעשות על מנת לעבור לשלב הרביעי במודל. (6 נקודות)

מודל התמורה הדמוגרפית

שאלה 11 - מדדי פיתוח דמוגרפיים והשפעתם על החברה והכלכלה

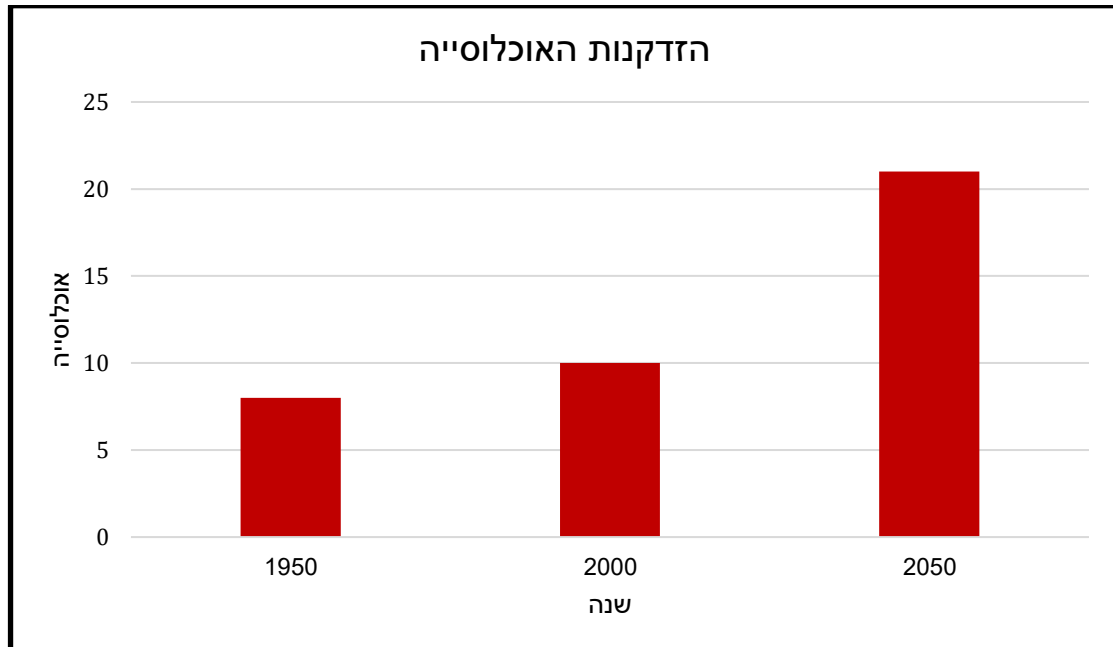
עיינן בטבלה הבאה וענה על השאלות שבהמשך.

מאזן הגירה (באלפים)	תוחלת חיים	ריבוי טבעי	המדינה
0	61	1.2%	א
16+	86	2.4%	ב
22-	71	0.4%	ג

- א. דרג את המדינות שבטבלה לפי רמת התפתחותן והסבר כיצד קבעת דירוג זה. (10 נקודות)
- ב. ציין והסבר שתי השפעות על החברה שבמדינה ג', (על כל השפעה להיות על בסיס נתון אחד המוצג בטבלה בשורה של מדינה ג'). (8 נקודות)
- ג. על פי רמת הפיתוח של המדינות, שער כיצד תיראה אוכלוסיית מדינה ב' אם נחלק אותה על פי "שלושת מגזרי התעסוקה" והסבר מדוע שיערת כך. (7 נקודות)

שאלה 12 - הזדקנות אוכלוסייה

העולם כולו מזדקן. זהו אחוז האנשים מעל גיל 60 בעולם כולו, לפי דוח בנושא של האו"ם, בשנים 1950, 2000, ותחזית עבור 2050: הזדקנות האוכלוסייה היא חסרת תקדים, ללא מקבילה בכל ההיסטוריה האנושית, והיא תשפיע על כולנו.

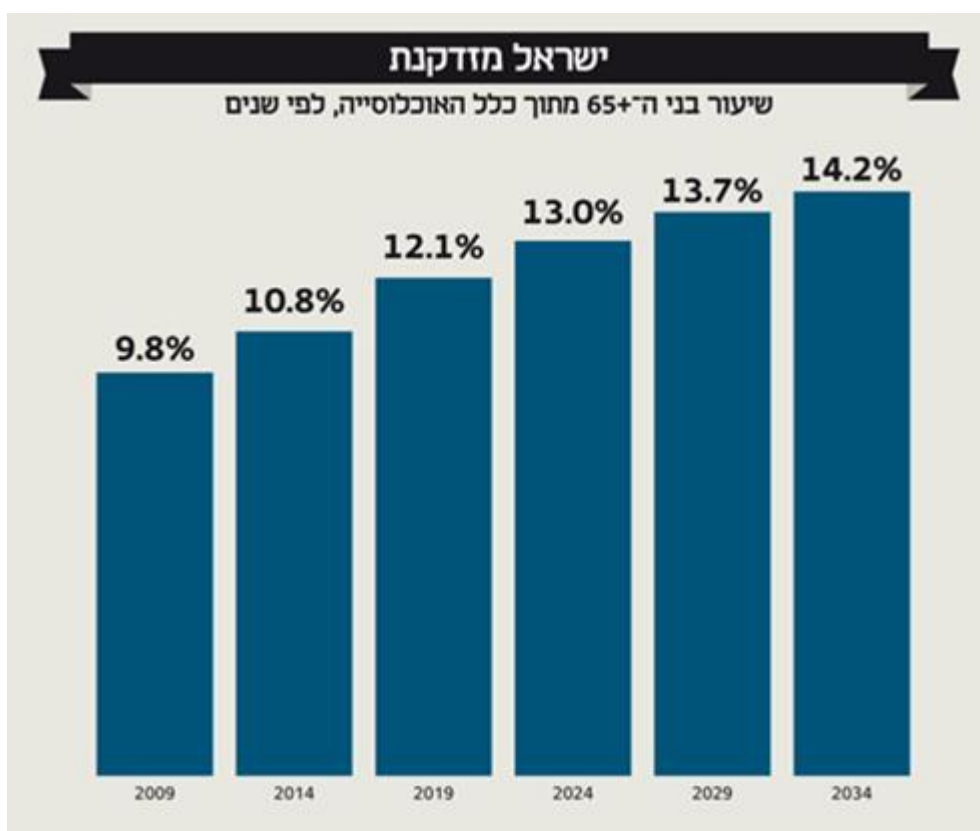

בדוח של האו"ם משנת 2009 מזהירים מפני גידול בשיעור האוכלוסייה המזדקנת בחלק ממדינות העולם.

- א. ציין לאיזו קבוצת מדינות משתייכות רוב המדינות שאליהן מתייחס הדוח, והסבר שתי סיבות לתהליך זה. (9 נקודות)
- ב. תאר שני קשיים הצפויים לחברה ולכלכלה במדינות שאליהן מתייחס הדוח, בעקבות הגידול בשיעור האוכלוסייה המזדקנת בהן. (7 נקודות)
- ג. הצע דרך אחת להתמודדות עם הקשיים שתיארת בסעיף ב, והסבר יתרון אחד וחסרון אחד של הדרך שהצעת. (9 נקודות)
(לקוח מבגרות קיץ תשע"א)

שאלה 13 - הזדקנות האוכלוסייה

האוכלוסייה בישראל הולכת ומזדקנת. תוך 25 שנים אוכלוסיית בני 75 ומעלה תכפיל את עצמה: מ-410 אלף בשנת 2015 ל-811 אלף בשנת 2039. עוד פורסם, כי ב-10 השנים האחרונות תוחלת החיים של האוכלוסייה עלתה בשנתיים. למשל, תוחלת החיים של גברים בשנת 2005 הייתה 78.2 וב-2015 עמדה על 80.1; בנשים, תוחלת החיים עלתה מ-82.2 בשנת 2005 ל-84.1 בשנת 2015. למעשה, כל יום תוחלת החיים שלנו גדלה בכ-5 שעות.

- א. תאר את המגמה הנראית בגרף העמודות. (5 נקודות)
- ב. הצג שני הסברים למגמה שתיארת. (10 נקודות)
- ג. פרט שתי השלכות שיש למצב זה על החברה/הכלכלה במדינה. (10 נקודות)

שאלה לתרגול

בישראל בשנת 2018 חיים 903,000 בני אדם המקבלים קצבת זיקנה הם מהווים 10.5% מכלל האוכלוסייה. התבוננו בתרשים המצורף וענו על השאלות א'-ג' שאחריו.

א. מנה שני מאפיינים לערים "הכי צעירות" ושני מאפיינים לערים "הכי מבוגרות".
(סה"כ ארבעה מאפיינים)

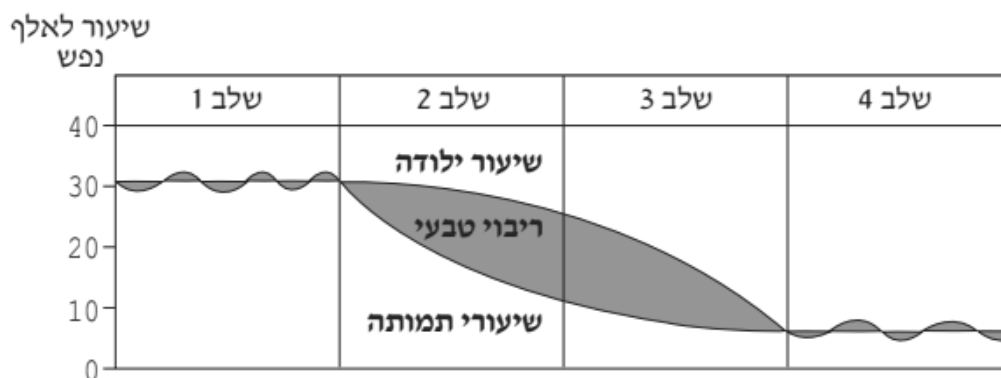
ב. הסבר מהן ההשלכות החברתיות הכלכליות של "ערים מבוגרות"? והצע שני סוגי שירותים שצריכים לקדם בעיר כזו.

ג. הסבר מה הסיבות לריבוי אוכלוסייה צעירה ומהן ההשלכות החברתיות והכלכליות על "הערים הצעירות". הצע שני רעיונות לתכנון ופיתוח של ערים אלו.

שאלות לתרגול - מודל התמורה הדמוגרפית

דיוויד ברוקס, פרשן עיתון הניו יורק טיימס, טען במאמרו: "במשך עשרות שנים ראו אנשים בגידול האוכלוסייה בעיה. כיום הגענו לקיצוניות אחרת, וברור שצעירים הם משאב חסר." (David Brooks, *NY Times*, 12.5.12) עיין במודל התמורה הדמוגרפית שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.

- א. קבע איזה מן השלבים במודל התמורה הדמוגרפית יכול להתאים לטענה כי "ראו בגידול האוכלוסייה בעיה".
- ב. קבע איזה מהשלבים במודל זה יכול להתאים לטענה כי "צעירים הם משאב חסר". נמק קביעותיך.
- ג. קבע באילו מדינות, מפותחות או תת-מפותחות, צעירים הם משאב חסר. הצג שתי דרכים אפשריות להתמודד עם מחסור זה.
- ד. קבע באילו מדינות, מפותחות או תת-מפותחות, רואים בגידול האוכלוסייה בעיה. הצג שתי דרכים אפשריות להתמודדות עם בעיה זו.
- ה. הסבר במשפט מה מראה לנו מודל התמורה הדמוגרפי. לתשובתך יש להוסיף שרטוט.
- ו. ציין שני גורמים היכולים להביא למצב שבו מדינות מתפתחות לא יגיעו "לשלב הרביעי" במודל התמורה.
- ז. האם קיים סיכוי שהמדינות המפותחות יעברו מהשלב הרביעי חזרה לשלב השני במודל התמורה? הסבר תשובתך.
- ח. ציין שני גורמים למאפייני השלב השני ושני גורמים למאפייני השלב השלישי במודל התמורה.

נושא 3 גלובליזציה

שאלה 1 - גלובליזציה

קרא את הקטע הבא וענה על השאלות בסעיפים א-ג

תאגידי ענק אמריקאים בינלאומיים הגדילו את מספר המשרות שלהם בחו"ל בשעה שהמשיכו לקצץ במשרות בשוק הבית האמריקאי, עובדה שמעוררת ויכוחים מחודשים על ההשלכות השליליות של הגלובליזציה על הכלכלה האמריקאית - כך עולה מנתונים שפרסם משרד המסחר האמריקאי.

מתוך הנתונים המדאיגים עולה, כי החברות - המעסיקות ביחד כחמישית מכלל המועסקים בארצות הברית - קיצצו בשנות האלפיים את מספר העובדים שלהם בארה"ב. הנתונים המופיעים בטבלה מוצגים לשם השוואה לשנות התשעים.

שנים	שינוי במספר העובדים בארה"ב (במיליונים)	שינוי במספר העובדים בחו"ל (במיליונים)
1990-1999	+4.4	+2.7
2000-2009	-2.4	+2.7

בחישוב כולל העסיקו ב-2009 התאגידים האמריקאים הבינלאומיים 21.1 מיליון עובדים בשוק הביתי ו-10.3 מיליון עובדים מחוץ לארה"ב.

לפי הדיווח, הגידול החד במספרים מעיד על החשיבות הגוברת של שווקים מתעוררים, בעיקר באסיה, לחברות אמריקאיות מסורתיות כגון קאטרפילר, מיקרוסופט, וולמארט וג'נרל אלקטריק.

בחודש שעבר אמר מנכ"ל ג'נרל אלקטריק ג'פרי אימלט, כי הקיצוצים אינם משקפים את הרצון למציאת כוח עבודה זול, אלא מגמות שינוי בדפוסי הביקוש העולמיים. לדבריו, "תהליך הגלובליזציה נגע לשווקים, לא רק לכוח העבודה הזול. היום אנחנו בברזיל, בהודו ובסין פשוט כי שם נמצאים הלקוחות שלנו". נכון להיום, 54% מכוח העבודה של ג'נרל אלקטריק נמצאים בחו"ל לעומת 46% בתחילת שנות האלפיים.

מעובד ע"פ כתבה מתוך: כלכליסט 19/4/2011

א. הסבר מהקטע שתי סיבות לפעילות הגוברת של חברות רב לאומיות אמריקאיות מחוץ לגבולות ארה"ב. (8 נקודות)

ב. בשנים האחרונות נשמעות טענות נגד הגלובליזציה. הסבר שתי סיבות לכך (10 נקודות)

ג. הסבר מהו ארגון "סחר הוגן". כיצד הוא מצמצם את ההשפעות השליליות של הגלובליזציה. (6 נקודות)

שאלה 2 - גלובליזציה, כלכלה ופיתוח

- א. הסבר מהי "גלובליזציה" ומדוע ניתן לומר שקיים קשר בינה לבין רמת פיתוח של מדינה. (8 נקודות)
- ב. הבא שתי דוגמאות שונות כיצד תהליך הגלובליזציה עלול לפגוע בכלכלתה של מדינה, והצע שתי דרכים אשר יכולות לסייע למזער (להקטין) את הנזק שעלול להיגרם מתהליך זה. (12 נקודות)
- ג. הסבר מדוע נכונה הטענה כי מרבית הרווחים של תהליך הגלובליזציה מושקעים דווקא במדינות המפותחות. (5 נקודות)

שאלה 3 - גלובליזציה

- א. לפניך מדדים אחדים שמשתמשים בהם כדי למדוד את רמת הגלובליזציה של מדינות.
- מיין את המדדים לשתיים אן לשלוש קבוצות, והסבר את המיון שלך. (9 נקודות)
- חלקו של הייצוא בתמ"ג
- מספר השגרירויות במדינה
- שיעור המשתמשים באינטרנט (לאלף נפש)
- כמות שיחות הטלפון הבין-לאומיות
- חברות המדינה בארגונים בין-לאומיים
- כמות ההשקעות של משקיעים זרים
- ב. בחר בשני מדדים, כל אחד מקבוצה אחרת, והסבר מדוע כל אחד מהם מתאים למדידת גלובליזציה של מדינות (10 נקודות)
- ג. יש הטוענים שהקניון הוא סימן היכר לתרבות גלובלית. הבא שני נימוקים לטענה זו. (6 נקודות)
- (לקח מבגרות תשי"ע)

שאלה 4 - כלכלה גלובלית

חברה רב-לאומית מעוניינת להקים מפעל לייצור בגדים באחת מן המדינות הפחות מפותחות בעולם.

לרשות החברה עומדים נתונים על מדדים אלה של המדינה:

- רמת הפיתוח של התחבורה הימית (נמלים) והיבשתית במדינה
- שיעור המדענים ומהנדסי הפיתוח באוכלוסיית המדינה
- צריכת האנרגיה לנפש לשנה
- מידת ההתאמה של התנאים האקלימיים במדינה לגידול כותנה
- היקף תעשיית הפלדה במדינה
- שכר העבודה הממוצע של עובדי הייצור במדינה

א. בחר מן הרשימה שלושה מדדים שיש להם חשיבות גבוהה בשיקולי החברה אם להקים מפעל לייצור בגדים במדינה.

הסבר מדוע כל אחד מן המדדים שבחרת חשוב עבור החברה. (12 נקודות)

ב. בחר מדד אחד שחשיבותו בשיקולים אלה נמוכה, והסבר מדוע חשיבותו נמוכה. (5 נקודות)

ג. תאר השפעה חיובית אחת והשפעה שלילית אחת של הקמת המפעל על המדינה שבה הוא יוקם. (8 נקודות)

(לקוח מתוך בגרות קיץ תשע"א)

שאלה 5 - תהליכי גלובליזציה ופיתוח בקוריאה הדרומית

קרא את הקטע הבא וענה על השאלות שלאחריו:

"קוריאה הדרומית נמנית כיום עם קבוצת המדינות המפותחות בעולם. בשנות ה-60 של המאה ה-20 החלו בקוריאה רפורמות כלכליות שהתמקדו בהקמת מפעלים לתעשייה קלה, ובעידוד היצוא. בשנות ה-70 החלה הממשלה לתמוך בהקמת תעשייה כבדה ומפעלים כימיים, מפעלי אלקטרוניקה ומכוניות. משקיעים זרים שראו את הצמיחה הכלכלית, בחרו להשקיע בה, והאיצו את תהליכי הפיתוח. נוסף על כך, השקיעה קוריאה במערכת החינוך ובהכשרה של כוח עבודה מקצועי ומיומן. כל אילו השתלבו בערכי החריצות ובהערכה לידע וללמידה, המושרשים בתרבות הקוריאנית. בשנות ה-80 הפכה קוריאה לדמוקרטיה, וכתוצאה מכל אלו, היה קצב הצמיחה בקוריאה השני בגודלו בעולם."

- א. אילו משאבי פיתוח, על פי הקטע, אחראים להפיכתה של קוריאה הדרומית למדינה מפותחת? (ציין לפחות שלושה משאבים) (7 נקודות)
- ב. אחת מהתוצאות של הפיתוח בקוריאה הדרומית הייתה השתלבותה בכלכלה העולמית ובתהליך הגלובליזציה.
- הצג שתי תוצאות חיוביות, ושתי תוצאות שליליות של הגלובליזציה על קוריאה הדרומית. (סה"כ 4 תוצאות) (10 נקודות)
- ג. הסבר מהי שיטת "מיקור חוץ" והבע דעתך- האם קוריאה הדרומית היא יעד מועדף לשיטה זו? נמק דעתך. (8 נקודות)

שאלה 6 - גלובליזציה והגירה

- א. הגדר מהו תהליך הגלובליזציה וציין שני תנאים שתרמו להיווצרותו. (7 נקודות)
- ב. לתהליכי הגלובליזציה היבטים רבים על מדינות מפותחות ומתפתחות.
- ציין שני היבטים שליליים ושני היבטים חיוביים של תהליך זה על מדינות מתפתחות וציין שני היבטים שליליים ושני היבטים חיוביים של תהליך זה על מדינות מפותחות (סה"כ 8 היבטים) (12 נקודות)
- ג. אנשים רבים משנים את מקום מגוריהם והדבר נפוץ במיוחד בקרב אוכלוסיית העולם המתפתח. ציין שני סוגי הגירה עיקריים הקיימים בעולם המתפתח ופרט שני גורמי משיכה ושני גורמי דחיפה הקשורים לסוגי ההגירה שצינת. (6 נקודות)

שאלה 7 - גלובליזציה במדינות הפחות מפותחות

א. לפניך רשימה של תהליכים המתרחשים בעקבות הגלובליזציה במדינות מפותחות ובמדינות פחות מפותחות. בחר בשלושה מהתהליכים האופייניים למדינות הפחות מפותחות, והסבר כיצד הגלובליזציה גורמת לכל אחד מן התהליכים האלו להתרחש. (15 נקודות)

רשימת תהליכים:

- היעלמות של מאפייני התרבות המקומית
- שיפור באיכות הסביבה
- ירידה בשיעור המועסקים בחקלאות
- עלייה בשיעור המהגרים הנכנסים למדינה לצורכי עבודה
- עלייה בשיעור המועסקים בענף התעשייה: הרכבה של מוצרים עתירי ידע
- עלייה ברמת החיים של האוכלוסייה

ב. קרא את הקטע שלפניך, וענה על תת הסעיפים (1) - (2) שאחריו.

סטודנט באוניברסיטת ניו יורק עבד שישה שבועות במפעל ליד שנחאי ותאר את חוויותיו מן העבודה בראיון לעיתון אמריקני. הוא סיפר, שהעובדים אינם מורשים לדבר זה עם זה, נאסר עליהם לקום ממקומם, והם אינם מורשים ללכת לשירותים אלא בהפסקות. [.....] עובדים שנשענים על השולחן כשאין להם עבודה, זוכים לצעקות מצד המפקחים. אחד העונשים למנמנמים הוא לעמוד עד סוף משמרת הלילה.

(מעובד על פי "סטודנט חושף: כך עובדים במפעל שמייצר עבור "אפל" בסין". אתר Ynet, אפריל 2017)

- (1) מהי התופעה שאפשר ללמוד עליה מן הקטע? (5 נקודות)
 - (2) הסבר מדוע תופעה זו מתרחשת בעיקר במדינות הפחות מפותחות. (5 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ח)

שאלה 8 – גלובליזציה ותעשייה בישראל

עיין בקטע הבא וענה על הסעיפים א' - ג' שאחריו.

מה עושים כדי להציל מפעל בדרום

ראש הממשלה החליט להעלות את המכס על ממירי תקשורת מיובאים כדי להציל את התעשייה המקומית. הוא חתם על הצו לביטול מס קנייה של 10% מתוצרת ישראל ובמקביל על העלאה של 10% במכס על ממירים מיובאים. מטרת המהלך היא לסייע למפעל פלסטרוניקס באופקים, המייצר רכיבים אלקטרוניים בעיקר לתחום התקשורת.

המפעל נמצא בבעלות חברת פלסטרוניקס העולמית ובעקבות ירידה בביקוש לרכיבים עמד לפטר עובדים. מפעל נוסף של פלסטרוניקס בערד נסגר לפני שנתיים. שינוי המיסוי צפוי להביא לפיתוח קו ייצור חדש של ממירים במפעל ויסייע לשינוי ייעודו של המפעל והתאמת קו הייצור למוצרים חדשים המשלבים תעשייה מסורתית ותעשייה עתירת טכנולוגיה.

במשרד האוצר אומרים כי המפעל עשוי בעקבות זאת גם לפתח שוקי יצוא ולהימנע מפיטורים של כ-300 עובדים. (מעובד על פי כתבה של נויית זומר ידיעות אחרונות, 2015)

א. הסבר במילים שלך מהו המהלך שבוצע על ידי ראש הממשלה ולמה הוא נועד?

(6 נקודות)

ב. "במסגרת התהליך הועלה המכס על ממירים מיובאים". הסבר מהו מכס ובאיזה

סוג מכס מדובר בקטע? (6 נקודות)

ג. בקטע מופיעים שישה מושגים המסומנים בקו. בחר שני מושגים הקשורים זה לזה

והסבר כיצד הם משפיעים על כלכלת המדינה. (6 נקודות)

ד. בקטע מוצגים נושאים הקשורים בתהליכי גלובליזציה. פרט על פי הקטע מהלך

אחד הקשור לגלובליזציה הפוגע בתעשייה המקומית ומהלך אחד הקשור

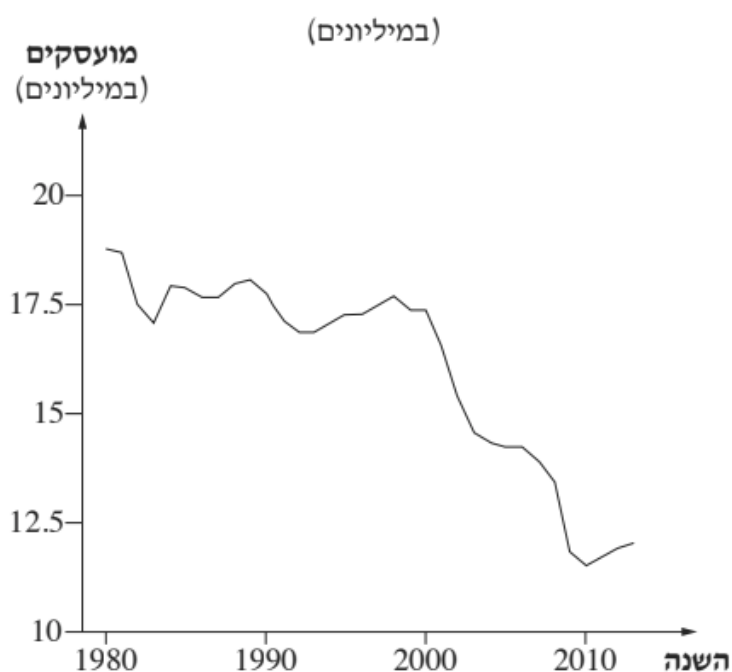
בגלובליזציה המסייע לתעשייה המקומית. (7 נקודות)

שאלה לתרגול - גלובליזציה

- א. ציין שני אמצעים מתחום התחבורה או מתחום התקשורת, והסבר את התרומה של כל אחד מהם להאצת תהליך הגלובליזציה. (10 נקודות)
- ב. בגרף שלפניך מוצג מספר המועסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית בשנים 1980-2013.

- (1) עיין בגרף, ותאר את מגמת השינוי במספר המועסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית. (2 נקודות)
- (2) הסבר מדוע תהליך הגלובליזציה גרם למגמת השינוי הנראית בגרף. (6 נקודות)

המועסקים בענפי הייצור בתעשייה בארצות הברית בשנים 1980-2013

(מתוך האתר: Policybynumbers.com)

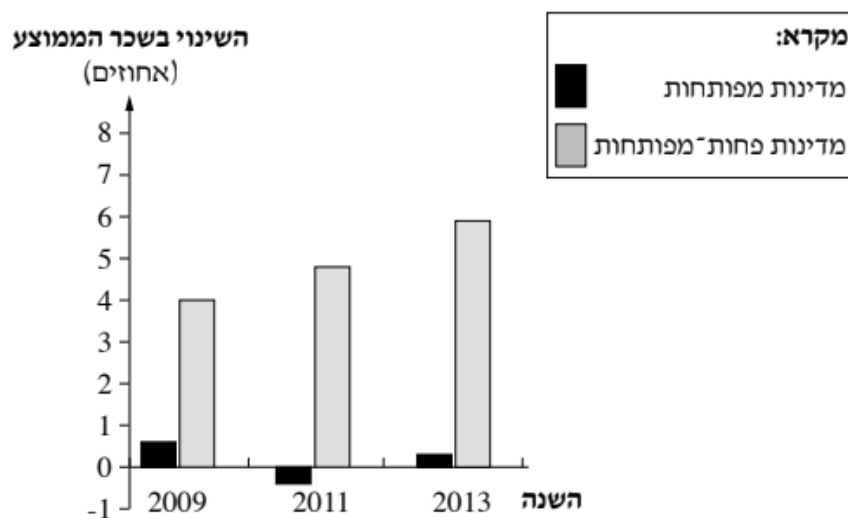
- ג. הסבר השפעה אפשרית אחת של השינויים המתרחשים בתעשייה במדינות המפותחות על איכות הסביבה במדינות אלה. (7 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ז)

שאלה לתרגול - גלובליזציה

א. בגרף שלפניך מוצגים השינויים שחלו בשכר הממוצע במדינות שונות, בין השנים 2009-2013.

- (1) עיין בגרף ותאר שני הבדלים בין השינוי שחל בשכר הממוצע במדינות מפותחות לבין השינוי שחל במדינות הפחות מפותחות. (5 נקודות)
- (2) הסבר מדוע השתלבות של המדינות הפחות מפותחות בכלכלה הגלובלית גרמה לשינוי בשכר הממוצע בהן. (4 נקודות)

השינויים בשכר הממוצע במדינות מפותחות ובמדינות פחות מפותחות בשנים אחדות (באחוזים)

(מתוך כלכליסט 6/12/14)

- ב. השינוי בשכר הממוצע במדינות הפחות מפותחות הגדיל את הפערים החברתיים בהן. הצג שתי סיבות לכך. (8 נקודות)
- ג. הסבר שתי השפעות של תהליך הגלובליזציה על התרבות במדינות הפחות מפותחות. (8 נקודות)
- (לקוח מתוך בטרות קיץ תשע"ה)

נושא 4 - משאבים כזרזי פיתוח

שאלה 1 - זרזי וחסימי פיתוח ואי שוויון במרחב

- א. ציין והסבר שלושה גורמים / תחומים שונים הנחשבים כ"חסם פיתוח" במדינות מתפתחות. (9 נקודות)
- ב. הסבר מדוע קיימים פערים בין הגלעין והשוליים במדינות מתפתחות וציין שתי דרכי פעולה אפשריות לצמצום הפערים. (9 נקודות)
- ג. בבנגלור שבהודו התפתח מרכז תעשיות עתירות ידע (הייטק). פרט שני משאבים שסייעו להפיכתו למרכז הייטק.
- הסבר שתי השפעות שיש לפיתוח מרכז מסוג זה על פיתוח הסביבה. (8 נקודות)

שאלה 2 - זרזי פיתוח ותחבורה

- מפעלי פיתוח יכולים לסייע לפיתוח של מדינות ואזורים, אך הם גם עלולים לגרום נזק באזורים שבהם הם מוקמים.
- א. הסבר כיצד פיתוח תחבורה יכול לסייע לפיתוח אזורים ומדינות. (5 נקודות)
- ב. הצג שני נזקים שפיתוח תחבורה (יבשתית, מסילתית, אווירית) עלול לגרום. (8 נקודות)
- ג. לפניך שלוש דוגמאות של פיתוח תחבורה בישראל:
- פתיחת שדה התעופה ע"ש רמון בנגב/ערבה
 - הרכבת הקלה בגוש דן
 - המשך פיתוח כביש 6 בצפון
- כתוב יתרון אחד וחיסרון אחד לכל אחד ממפעלי הפיתוח הללו. (12 נקודות)

שאלה 3 - משאבי אנוש

- א. הסבר כיצד משאבי אנוש משמשים כזרז פיתוח הכלכלה. (6 נקודות)
- ב. עיין בתמונות שבהמשך וענה על השאלה הבאה:
- ציין את הסוג של מפעל התעשייה הנראה בכל אחת מן התמונות, ותאר שני הבדלים במאפיינים של משאבי האנוש הדרושים לכל אחד מסוגי המפעלים. (12 נקודות)
- ג. כלכלת יפן מבוססת בעיקר על משאבי אנוש. הסבר מדוע. (תוכל להיעזר באטלס) (7 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ד)

צילום: Bmw Werk Leipzig
תצלומים:

תמונה 1 / الصورة 1

צילום: Huff Post World
תצלומים:

תמונה 2 / الصورة 2

שאלה 4 - חסמי זרזי פיתוח: המשאב האנושי והפיננסי.

(מבוסס על שאלה מבחינת הבגרות לשנת 2008)

קרא את הקטע הבא וענה על הסעיפים שלאחריו:

"בעשורים האחרונים השכילו סין והודו לנצל את משאבי האנוש שלהן כמנוע לפיתוח מואץ. סין הפכה לבית החרושת של העולם, וחלק גדול ממוצרי הצריכה הנמכרים בעולם כולו מיוצרים בה. הודו לעומת זאת היא יעד מועדף על חברות היי-טק מארה"ב, המבקשות לבצע מיקור חוץ ומקימות בהודו מרכזי שירות ולאחרונה גם מרכזי מחקר ופיתוח אשר רוב הרווחים שלהם יוחזרו חזרה לבעלי החברות בארה"ב".

- א. הסבר את סוג התעשייה (בהקשר של המשאב האנושי) המאפיינת את סין וזו המאפיינת את הודו (5 נקודות)
- ב. ציין השפעה שלילית אפשרית אחת על מדינת ארה"ב, והשפעה שלילית אחת על הודו בעקבות העברת מרכזי הייצור, השירות והפיתוח מארה"ב להודו. (6 נקודות)
- ג. ציין שני יתרונות שסין והודו מפיקות מהתעשיות הממוקמות בהן בעשורים האחרונים. (8 נקודות)
- ד. ציין מתוך הקטע שקראת משאב פיננסי קשיח אחד ומשאב פיננסי נוזל אחד והסבר מדוע הם נחשבים כזרזי פיתוח. (6 נקודות)

שאלה 5- תיירות כזרז פיתוח

א. מספר מדינות במזרח התיכון אמצו את התפיסה האומרת כי: **תיירות היא כלי מפתח לפיתוח המזרח התיכון. "טורקיה מדורגת כיעד התיירות ה-12 הפופולרי בעולם, עם הכנסות של כ-25.7 מיליארד דולר. באיחוד האמירויות (נסיכויות הנפט) ההכנסות מתיירות הגיעו לכמעט 10 מיליארד דולר".**

הצג והסבר שני גורמי משיכה לתיירים המגיעים למדינות כמו: טורקיה ואיחוד האמירויות (מדינות הנפט) הצג גורם אחד פיסי, וגורם אחד אנושי- תרבותי (הבא דוגמא אחת לכל גורם משיכה. (9 נקודות)

- ב. הצג שלוש דרכים בהן תורמת התיירות לפיתוח המדינה. (9 נקודות)
- ג. **הסבר שני גורמים המקשים על ניצול פוטנציאל התיירות במזה"ת (7 נקודות)**

שאלה 6 - תיירות כזרז פיתוח

לפניך טבלה ובה נתונים על התיירות בשתי קבוצות של מדינות באפריקה. עיין בטבלה ובאטלס, וענה על הסעיפים א-ג.

מספר תיירים והכנסות מתיירות בארבע מדינות באפריקה

(בשנת 2009)

הקבוצה	המדינה	מספר התיירים (באלפים)	ההכנסה מתיירות (במיליוני דולרים)
קבוצה א'	מרוקו	8,341	6,556
	תוניסיה	6,901	2,773
קבוצה ב'	ניגריה	1,313	602
	גאנה	803	968

(מתוך האתר: www.unto.org)

- א. מספר התיירים וההכנסה מתיירות במדינות בקבוצה א' גדולים ממספר התיירים וההכנסה מתיירות במדינות בקבוצה ב'. הסבר שני גורמים אפשריים לכך. (8 נקודות)
 - ב. תאר שתי דרכים שבאמצעותן התיירות יכולה להיות "זרז פיתוח" של מדינה. (8 נקודות)
 - ג. תאר שתי השפעות שליליות של התיירות על מדינות היעד, והצע דרך אחת להתמודד עם השפעות אלה. (9 נקודות)
- (לקוח מתוך בגרות קיץ תשע"א)

שאלה 7 - משאבים ותחבורה כזרזי פיתוח

א. התבונן בתמונות שבעמוד 36 וציין איזה משאב ניראה בכל תמונה. (6 נקודות)

תמונה 1 מקור: www.nationalgeographic.com

תמונה 2 מקור: www.fs.fed.us

תמונה 3 מקור: www.dw.com

ב. קרא את הקטע הבא וענה על השאלה שאחריו:

"אוטותל" הוא מיזם שיתוף רכבים לנסיעות קצרות בעיר תל אביב. הוא עוזר לחסוך בהוצאות ובחיפוש חניה, זמין 364 ימים בשנה בכל שעה, ידידותי לשימוש ותורם לאיכות הסביבה. אוספים את הרכב בנקודה אחת ומחזירים בנקודה אחרת הנוחה לכם ברחבי העיר. משלמים דמי המנוי ועל דקות נסיעה בלבד. (לקוח מאתר אוטותל)

איזה משאב בא לידי ביטוי במיזם הזה? הצע שתי דרכים כיצד ניתן למדוד את המשאב שצינת. (9 נקודות)

ג. בספטמבר 2017 נפתחה בכרמיאל תחנת רכבת. תחנה זו היא תחנת הקצה בקו כרמיאל באר שבע ובקו כרמיאל חיפה. הסבר שלוש דרכים בהן ישפיע הדבר על פיתוח האזור. (10 נקודות)

שאלה לתרגול - משאבים כזרזי פיתוח ומדדי פיתוח - שאלת אטלס

- א. ערוך השוואה באמצעות טבלה בין רוסיה לצייליה (ציילי) באמצעות שלושה מדדי פיתוח (מתחומים שונים) מהאטלס וקבע מי מבין שתי המדינות נחשבת יותר מפותחת. הסבר קביעתך.
- ב. מנה שלושה משאבים טבעיים שיש לכל אחת מהמדינות (סה"כ 6 משאבים) והסבר כיצד הם יכולים לסייע בפיתוח המדינה.
- ג. ציין באמצעות דוגמאות והסבר שני תהליכי פיתוח שניתן לומר עליהם כי הם יתרמו לעליה ברמת החיים, ושני תהליכי פיתוח שעלולים להביא לירידה ברמת החיים.

שאלה לתרגול - מבוא לתכנון ופיתוח, זרזי וחסמי פיתוח

- קרא את הקטע הבא וענה על השאלות שלאחריו:
- ידוע כי לתחום התיירות תרומה חשובה לפיתוח המרחב. כך למשל ניתן לומר כי חופי הים של מדינה הנחשבים כ"שטחים פתוחים" הינם למעשה משאב טבע המסייע לפיתוח המרחב ונחשב כיעד פיתוח מועדף על קבלנים ויזמים. למרות היתרונות בפיתוח החופים, חשוב לזכור כי לכל אתר בטבע כושר נשיאה משלו ועל כן, עם הזמן תהליך הפיתוח משלב תכנון מרחבי / תכנון מערכתי כאשר במקביל שולב בהקשר זה המונח "תיירות בת קיימא".

- א. הסבר שלושה מונחים מהחמישה המסומנים בקו בקטע. (12 נקודות)
- ב. הבא דוגמא אחת של פיתוח הנחשב "בר קיימא" והסבר מדוע הוא נחשב ככזה, ודוגמא אחת של פיתוח שאינו נחשב "בר קיימא" והסבר מדוע הוא אינו נחשב ככזה. (8 נקודות)
- ג. ציין שתי סיבות מדוע יש לשמר את השטחים הפתוחים, מה מאיים על שמירתם של השטחים הפתוחים וכן שתי דרכים שימנעו את האיום ויאפשרו שמירתם בטווח הזמן הארוך. (10 נקודות)

שאלה לתרגול - משאבים / זרזי וחסמי פיתוח

- א. הסבר כיצד משאב טבע יכול להיחשב כ"חסם פיתוח".
- ב. הצג שני הסברים שונים כיצד המשאב האנושי יכול לשמש כבסיס לפיתוח המדינה.
- ג. הסבר כיצד האווירה והתרבות במדינה יכולים להשפיע על רמת הפיתוח של מדינה.

נושא 5 - השלכות תהליכי הפיתוח על הסביבה.

שאלה 1 - תהליכי פיתוח מקיימים

קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א'-ג'.

תהליכי הפיתוח המואצים בעידן המודרני הביאו לצמיחה כלכלית גדולה ולעליה ברמת החיים, אולם לעיתים הם גרמו פגיעה קשה במערכות אקולוגיות. נוסף על כך, בשל היקפם הגדול תהליכי הפיתוח גורמים לדלדול המשאבים הטבעיים של כדור הארץ. מטרתו העיקרית של פיתוח בר-קיימא היא לאפשר גם לדורות הבאים ליהנות מהסביבה, על ידי הקטנת טביעת הרגל האקולוגית של האדם ומניעה של היווצרות מפגעים בלתי הפיכים.

- א. הסבר שניים מן המושגים המסומנים בקו בקטע, והבא דוגמא לכל מושג. (8 נקודות)
- ב. הסבר כיצד יכול פיתוח בר-קיימא להקטין את טביעת הרגל האקולוגית. (9 נקודות)
- ג. האם לדעתך יש לשתף את התושבים בתכנון המרחב שהם גרים בו?
- הצג שני נימוקים לביסוס עמדתך. (8 נקודות)
- (לקוח מבגרות תשע"א)

שאלה 2 - פיתוח וסביבה - שינויי אקלים

בסוף שנת 2015 התכנסו בפריז נציגים מ-195 מדינות, כדי לדון בשינויי האקלים בכדור הארץ.

בסוף הוועידה התקבלה החלטה להפחית את שיעור הפליטה של גזי החממה בכדור הארץ, וכל אחת מן המדינות הצהירה מהו שיעור הפליטה שהיא מוכנה להפחית.

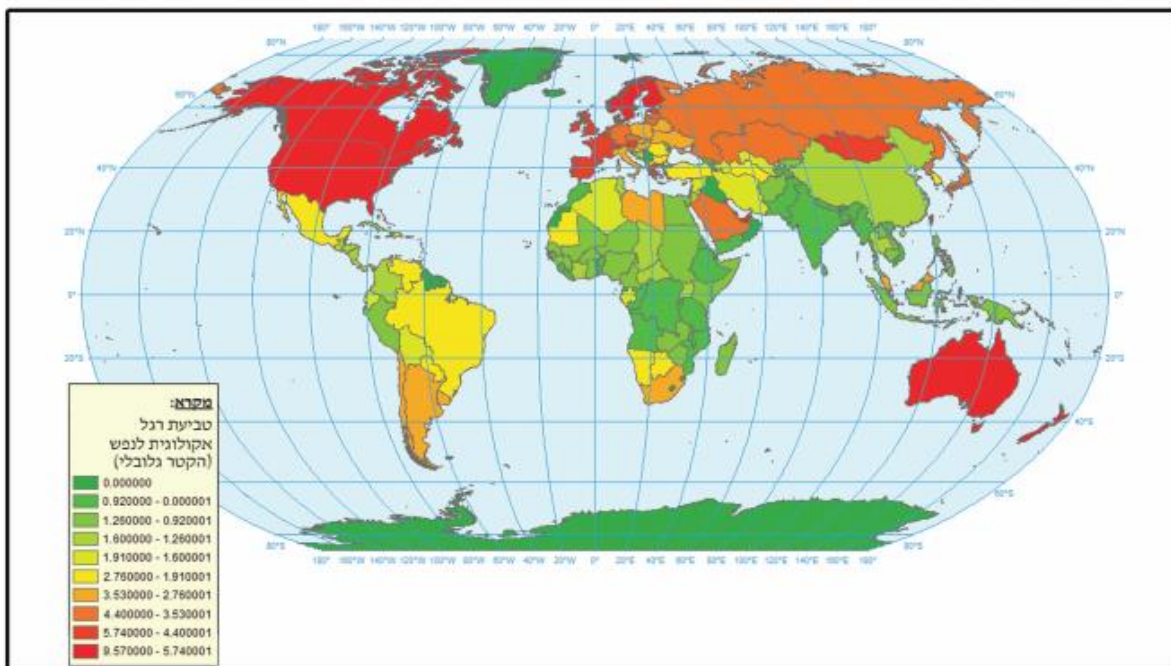
- א. תאר את הנזק שעלול להיגרם מעלייה בשיעור גזי החממה באטמוספירה של כדור הארץ. (7 נקודות)
- ב. הצג שתי דרכים לצמצום הפליטה של גזי החממה באטמוספירה. (9 נקודות)
- ג. הסבר שני קשיים שיש למדינות הפחות מפותחות ביישום ההחלטה שהתקבלה בוועידה. (9 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ו)

שאלה 3 - טביעת רגל אקולוגית

- א. עיין במפה שבנספח המתארת את "טביעת הרגל האקולוגית" לנפש של מדינות העולם. ציין יבשת אחת שטביעת הרגל האקולוגית שלה גדולה במיוחד, ויבשת אחת שטביעת הרגל האקולוגית שלה קטנה במיוחד. (6 נקודות)
 - ב. הסבר מהו הגורם העיקרי להבדל בטביעת הרגל האקולוגית בין היבשות שצינת בסעיף א. (9 נקודות)
 - ג. הסבר מדוע חשוב לצמצם את טביעת הרגל האקולוגית, ותאר פעולה אחת הנעשית להשגת מטרה זו. (10 נקודות)
- (לקוח מבגרות קיץ תשע"ד)

גיאוגרפיה, קיץ תשע"ד, מס' 057204, 575

נספח א: מפה לשאלה 2 — טביעת רגל אקולוגית לנפש

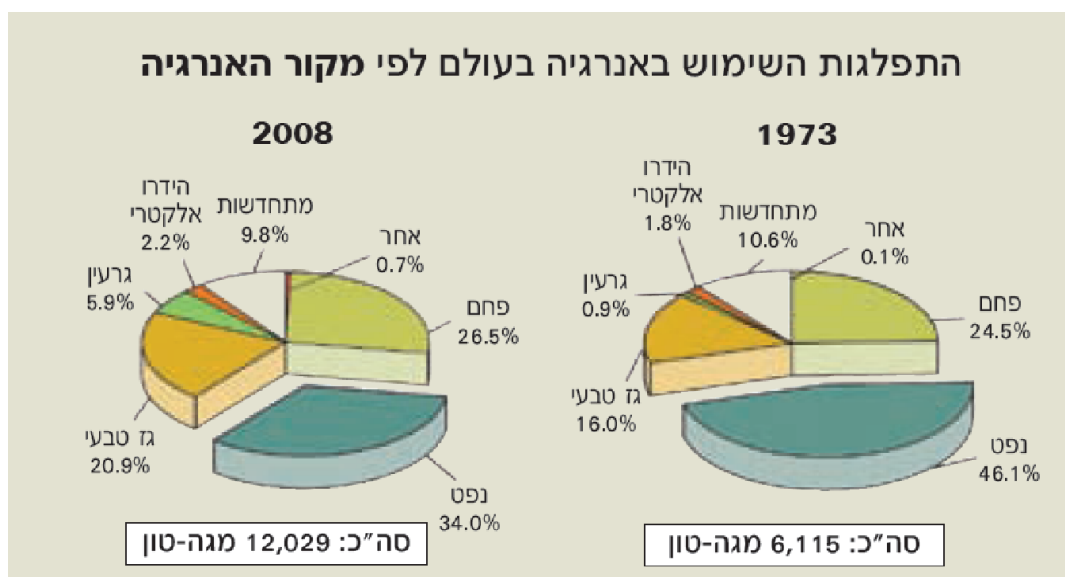
שאלה 4 - השפעות הפיתוח על הסביבה - אנרגיה .

א. מגמת צריכת האנרגיה בעולם עולה עם השנים באופן בולט. הסבר שלוש סיבות לכך? (6 נקודות)

ב. עיין בגרפים ובטבלה שלפניך וענה על סעיפים 1 ו 2.

(1) תאר שני שינויים משמעותיים ביותר שחלו בין השנים 1973 ו 2008 . (2 נקודות)

(2) הסבר מהן הסיבות לשינויים בצריכת האנרגיה בשלושה מסוגי מקורות האנרגיה המובאים בגרף ובטבלה. (7 נקודות)

2008	1973	
34	46.1	נפט
26.5	24.5	פחם
20.9	16	גז טבעי
9.8	10.6	מתחדשת
2.2	1.8	הידרואלקטרית
5.9	0.9	גרעין
0.7	0.1	אחר

ג. תאר חסרון אחד ויתרון אחד לשני סוגי אנרגיה על פי בחירתך. ציין דרך אחת להתמודדות עם אחד החסרונות שהצגת. (10 נקודות)

שאלה 5 - השלכות של תהליכי פיתוח על הסביבה - יערות

קרא את הקטע הבא וענה על השאלות שלאחריו :

"עכשיו מתחולל מאבק על אחת הנקודות המיוערות האחרונות שעוד נותרו בבירת ישראל: מצפה נפתוח. לפני 15 שנה נתנה קק"ל את הסכמתה לוותר על השטח הזה המוגדר "יער לשימור" ולאפשר לפתח גם אותו למגורים. ההסכמה ניתנה במסגרת פשרה שבה נטלו חלק ארגונים סביבתיים, העירייה וקק"ל. המניע לוותר על מצפה נפתוח היה ניסיון להציל חלק מעמק ארזים הסמוך שגם עליו רצו היזמים לבנות בנייני מגורים. אולם מה שהיה נכון לפני 15 שנים לא בהכרח מתאים למציאות העכשווית. כך לפחות טוענים אנשי ארגון "רמות למען הסביבה" אשר פנו לקק"ל לבטל את התוכנית לבנות במצפה נפתוח."

(מקור: ידיעות אחרונות 03.013.2010)

א. הסבר מהי הבעיה המתוארת בקטע ושער מה יכולים להיות שני הגורמים העיקריים

לבעיה המוצגת בקטע. (11 נקודות)

ב. שער מדוע נטען בקטע כי "מה שהיה נכון לפני 15 שנים, לא בהכרח מתאים למציאות

העכשווית". (6 נקודות)

ג. ציין מי הם הגורמים אליהם יש לפנות על מנת שהשטח יישאר מוגדר כ"יער לשימור"

והצע שני פתרונות שאפשר להציג בפני אותם הגורמים שצינת. (8 נקודות)

שאלה 6 - שימור ופיתוח בר קיימא

- א. קרא את הכתבה שלפניך ותאר מהי הבעיה המוצגת בקטע. (5 נקודות)
- ב. תאר שתי דרכים המובאות בקטע להתמודדות עם הבעיה שהוצגה. (8 נקודות)
- ג. הבא דוגמה נוספת המציגה דילמה דומה בנושא פיתוח בר קיימא, בתשובתך התייחס לגורמים לבעיה ולדרכי הפתרון. (12 נקודות)

באי באלי באינדונזיה מקפויאים בניית מלונות חדשים.

ברבים מיעדי התיירות הפופולריים מוקמים בתי מלון גדולים ומתחמי נופש יוקרתיים סמוך מאוד לאתרי טבע ייחודיים, או אף ממש בתוכם, שלמעשה פוגעים בסביבה שממנה הם מתקיימים.

הבנייה המסיבית מכחישה ערכי נוף, דוחקת מיני חיות בר וצמחים נדירים ואף פוגעת באורחות חיים מסורתיים של בני המקום.

האי באלי שבאינדונזיה הוא אחד מאתרי התיירות הנחשקים ביותר בעולם. העושר התרבותי, הנופים האקזוטיים וההתנהלות הנינוחה של האוכלוסייה המקומית מושכים לאי מדי שנה מיליוני תיירים.

בשנים האחרונות החלו הרשויות להבין כי כדי להבטיח את עתיד נופיו ומורשתו של האי, צריך להגן עליו לא רק באמצעות הכשרת שמורות טבע ופארקים לאומיים. על כן התקבלה בבאלי החלטה לא לאשר יותר בנייה של מלונות ואתרי נופש חדשים.

המשך בדף הבא

כמות חדרי המלון הקיימים, כך נאמר, נותנת מענה לכל התיירות שמגיעה. כעת נבדקת האפשרות להתיר הקמה של בתי הארחה קטנים בסגנון בנייה מסורתית, דוגמת המבנה שבצילום.

שאלה 7 - פיתוח וסביבה - זיהום אוויר

קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א'-ג' שאחריו.

פעילים למען איכות הסביבה דיווחו כי במהלך סוף השבוע האחרון נמדדה רמה גבוהה ביותר של זיהום האוויר בעיר בייג'ינג שבסין. מאחר שכמות החלקיקים המזהמים באוויר הגיעה לרמה שעשויה לסכן את חיי התושבים, הורו הרשויות לתושבים להישאר בבתיהם. רק לפני שנה החלו הרשויות בסין לפרסם נתונים על רמת זיהום האוויר בעיר, בעקבות לחץ ציבורי של קבוצות הדואגות לשמירה על הסביבה ועל איכות חיי התושבים בעיר.

(מעובד מכתבה באתר 13/1/13 , ynet)

- א. הסבר שני גורמים אפשריים לזיהום האוויר החמור בבייג'ינג. (9 נקודות)
- ב. הסבר שתי דרכים שבאמצעותן מדיניות ציבורית בתחום השמירה על הסביבה עשויה לצמצם את בעיית זיהום האוויר. (9 נקודות)
- ג. בעשור האחרון נערכו ועידות בין-לאומיות אחדות בנושאי השמירה על הסביבה. במהלך הדיונים התברר שקשה לנסח אמנה בין-לאומית מוסכמת ומחייבת לצמצום הפגיעה בסביבה, בשל מחלוקת בנוגע להצבת אותן דרישות למדינות מפותחות ולמדינות פחות מפותחות.
- מהי עמדתן של המדינות הפחות מפותחות בנוגע לדרישות לצמצום הפגיעה בסביבה?
- הסבר נימוק אחד התומך בעמדה זו. (7 נקודות) (לקוח מבגרות קיץ תשע"ה)

שאלה לתרגול - אנרגיה

- א. בנוורבגיה ובניגריה מפיקים ומייצאים נפט בכמות רבה, אך צורכים נפט בכמות מעטה. הסבר גורם אפשרי אחד לשיעור הצריכה הנמוך של נפט בכל אחת ממדינות אלה. (9 נקודות)
- ב. על פי התחזית של ארגון האנרגיה העולמי, בעשורים הבאים צפויה עלייה ניכרת בביקוש לאנרגיה בעולם. הצג שני הסברים אפשריים לתחזית זו. (9 נקודות)
- ג. בנייה תואמת אקלים היא אחת הדרכים להתמודד עם העלייה הצפויה בביקוש לאנרגיה. הסבר כיצד. (7 נקודות) (לקוח מבגרות קיץ תשע"ג)

שאלה לתרגול - השלכות של תהליכי פיתוח על הסביבה

קרא את הקטע הבא וענה על השאלות שבהמשך :

"ישראל התרגלה לגישה כלכלית קלאסית שאומרת שעבור צמיחה והתפתחות כלכלית צריך לשלם את המחיר של פגיעה בסביבה, גישה זו צריכה להשתנות", כך אמר היום גלעד ארדן, השר לאיכות הסביבה, בכנס פורום הכספים הראשיים שהתקיים בתל-אביב.

לדבריו, ההשלכות של שינוי האקלים על הכלכלה העולמית הן עצומות: "יש כאלה שנמצאים במיעוט שחושבים שנושא ההתחממות הגלובלית הוא לא מעשה ידי אדם אלא קונספירציה שנועדה להעביר כספים למדינות מתפתחות כמו סין. אבל גם לטובת כל אלה שלא מאמינים בתופעה, חשוב לזכור את העובדות בשטח. אם עד היום רק מיליארד מתושבי העולם חיים בסגנון מערבי-אמריקאי שמאפיין החלפת רכבים וקניית מוצרי צריכה לא בגלל שצריך אלא בגלל שמדובר באופנה מתחלפת, הרי שבעשור הקרוב יחיו בסגנון הזה כ-3 מיליארד מתושבי העולם", אמר ארדן והזכיר כי לסגנון הזה יש השלכות כלכליות לא רק על הדורות הבאים, אלא על הדורות הנוכחיים. "אם לא נשנה את הכלכלה המודרנית, כדור הארץ לא יוכל לייצר משאבי טבע בהיקף שבו אנחנו נזדקק לו", ציין ארדן.

ארדן ציין כי מדינת ישראל חייבת להיערך ולהפנים את המחירים הכלכליים העתידיים: "אנחנו קוברים באדמה כל שנה מיליארד שקל שניתן היה לעשות אתם שימוש חוזר. בכל המדינות המתקדמות יש הפרדת פסולת ואני מוביל מהפכה דומה באמצעות המשרד להגנת הסביבה". השינוי הכלכלי הירוק מתייחס לדברי ארדן גם לשימוש בכלי מס שנועדו להעלות את המיסוי על דלקים מזהמים ומצד שני להוריד את

המיסוי על תעשיות שהשפעתם הסביבתית פחותה: "היום הממשלה משלמת כסף כדי לגרוע רכבים בני 20 ומעלה, ועבור רכבים חשמליים לא ישולם מס עד שנת 2014" אמר ארדן.

(לקוח מתוך אתר גלובס 04.01.2011)

א. הסבר מדוע טוען השר להגנת הסביבה כי בישראל קיימת "גישה כלכלית קלאסית שאומרת שעבור צמיחה והתפתחות כלכלית צריך לשלם את המחיר של פגיעה בסביבה" (7 נקודות)

ב. הסבר מדוע "הסגנון המערבי-אמריקאי" מעודד קיומם של תהליכי פיתוח ומדוע יש לו "השלכות כלכליות לא רק על הדורות הבאים אלא על הדורות הנוכחיים". (8 נקודות)

ג. הבא מתוך הקטע שתי דוגמאות (מתחומים שונים) לנזקים סביבתיים הנגרמים מתהליכי פיתוח וציין מהם הפתרונות שאותן מציע השר לכל דוגמה שהבאת. (10 נקודות)

שאלה לתרגול - אנרגיה וסביבה

א. יפן מפיקה כ-28% מהחשמל שלה מאנרגיה גרעינית, ואילו הממוצע העולמי של הפקת חשמל בדרך זו הוא כ-9%. היעזר באטלס והסבר שני גורמים לכך שיפן מפיקה חלק כה גדול מהחשמל שלה מאנרגיה גרעינית. (8 נקודות)

ב. תאר שני חסרונות להפקת חשמל מאנרגיה גרעינית, וציין דרך אחת להתמודדות עם אחד החסרונות. (9 נקודות)

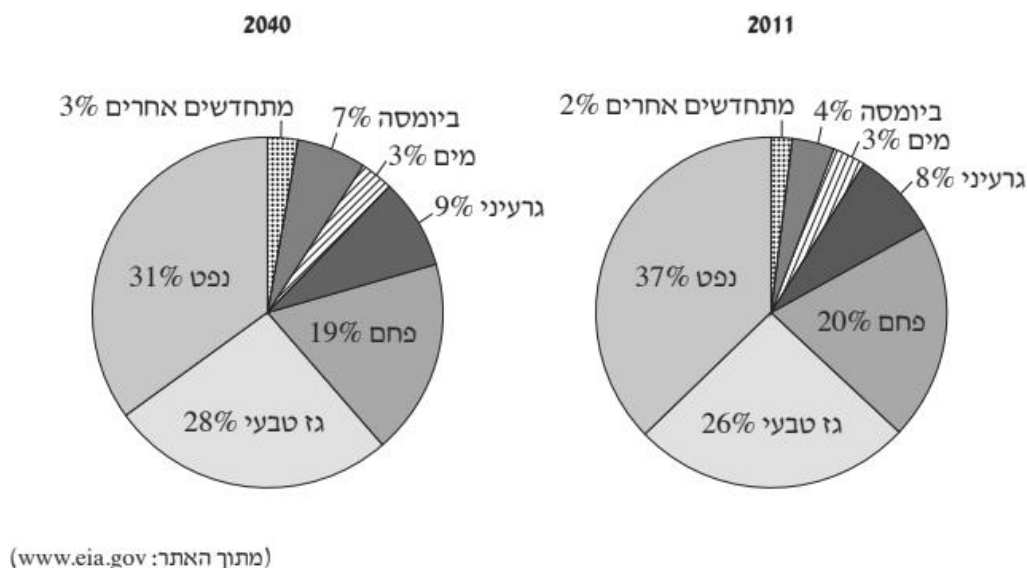
ג. בעקבות האסון שהתרחש במרס 2011 בתחנת כוח גרעינית ביפן, גברה בעולם ההתעניינות בהגדלת השימוש באנרגיה מתחדשת. ציין שלושה מקורות אנרגיה מתחדשים.

בחר אחד מהמקורות שציינת והסבר יתרון אחד וחסרון אחד בשימוש בו. (8 נקודות)

(לקוח מבגרות תשע"א)

שאלה לתרגול - אנרגיה

הדרישה לאנרגיה בעולם גדלה מהר. על פי התחזית של סוכנות האנרגיה הבין-לאומית, עד שנת 2035 תגדל הדרישה לאנרגיה בשיעור של כ-60%. בתרשימים שלפניך מוצגות התפלגויות של שיעורי השימוש במקורות אנרגיה בארצות הברית בשנת 2011 ותחזית לשנת 2040. עיין בתרשימים, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

- א. מייך את מקורות האנרגיה המוצגים בתרשימים לשתי קבוצות, והסבר לפי איזה עיקרון ערכת את המיון. (8 נקודות)
 - ב. ציין מקור אנרגיה אחד שהשימוש בו צפוי לגדול, ומקור אנרגיה אחד שהשימוש בו צפוי להצטמצם. הסבר גורם אחד לכל שינוי בשימוש במקורות האנרגיה שצינת (סך הכל - שני גורמים). (8 נקודות)
 - ג. מדינות פחות מפותחות מתקשות לשנות את המדיניות שלהן בנוגע לשימוש במקורות אנרגיה. תאר שני גורמים לקושי זה. (9 נקודות)
- לקוח מבגרות קיץ תשע"ז

נושא 6 - עיר ועיור- מושגים, תהליכים וסוגיות נבחרות

שאלה 1 - העיר במרחב העולמי

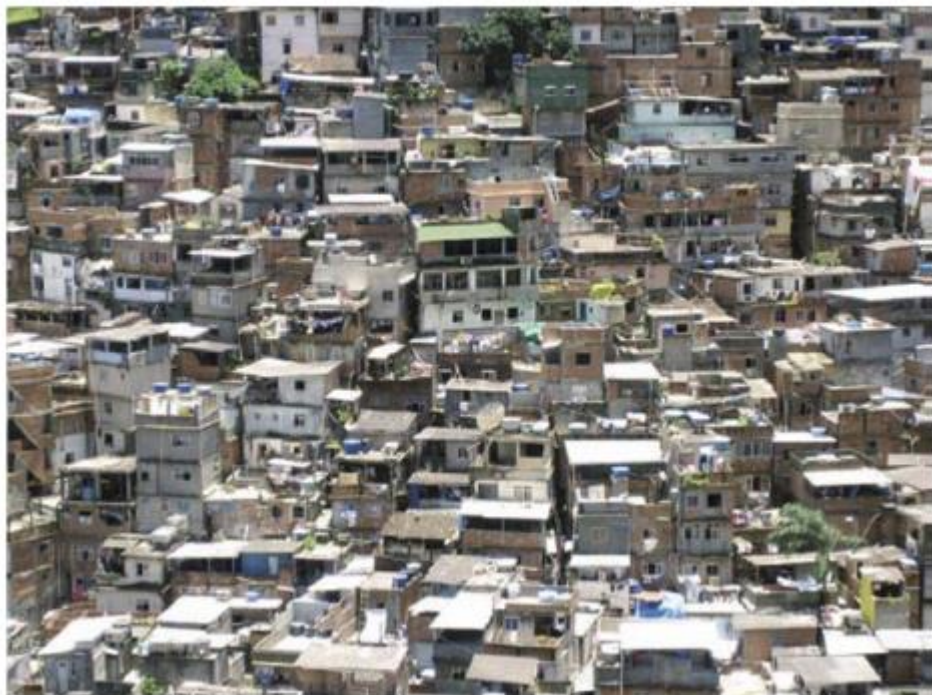
לפניך שתי תמונות של שכונות עירוניות שונות. אחת התמונות היא ממדינת קליפורניה שבארצות הברית והשנייה היא מברזיל.

א. קבע באיזו מהמדינות צולמה כל אחת מהתמונות וציין מהי רמת הפיתוח (גבוהה / נמוכה) בכל אחת מהן. (6 נקודות)

ב. בחר שני קריטריונים והשווה בעזרתם בין שתי השכונות העירוניות שבתמונות. (10 נקודות)

ג. תאר קושי חברתי או כלכלי אחד איתו מתמודדת כל אחת מהערים (סה"כ שני קשיים). (9 נקודות)
(לקוח מבגרות קיץ תשס"ט)

תמונה מס' 1:

תמונה מס' 2:

שאלה 2 - ערי ענק במדינות המתפתחות

מרבית ערי הענק בעולם מצויות כיום במדינות הפחות מפותחות מאחר שתהליך העיור במדינות אילו נמצא בשיאו.

- א. הסבר שני גורמים לצמיחתן של ערי הענק במדינות המתפתחות. (6 נקודות)
- ב. תאר שלוש השפעות שליליות שיש לתהליכי הצמיחה על ערים אלו. (9 נקודות)
- ג. הגירה לערים היא אחד התהליכים הבולטים, המאפיינים את העולם המתפתח.
(1) תאר שתי סיבות להגירה, ושני מאפיינים של אוכלוסיית המהגרים.
(4 נקודות)
- (2) נתח את השפעת ההגירה על התעסוקה ועל המגורים בערי העולם המתפתח.
(6 נקודות)

שאלה 3 - שימושי קרקע

עיין בתמונות וענה על הסעיפים א-ג

- א. ציין מהו שימוש הקרקע העיקרי בכל אחת מן התמונות 1-4 (4 נקודות)
- ב. בחר בשלושה משימושי הקרקע הנראים בתמונות. בכל שימוש קרקע שבחרת ציין את מיקומו ביחס למרכז העיר, והסבר את קביעתך. (9 נקודות)
- ג. יש הטוענים שההפרדה המרחבית של שימושי הקרקע בעיר פוגעת במרקם העירוני. הסבר שני נימוקים התומכים בטענה זו. (12 נקודות)

Photo by: Gunsin

תמונה 2 / الصورة ٢

Photo by: Paju

תמונה 1 / الصورة ١

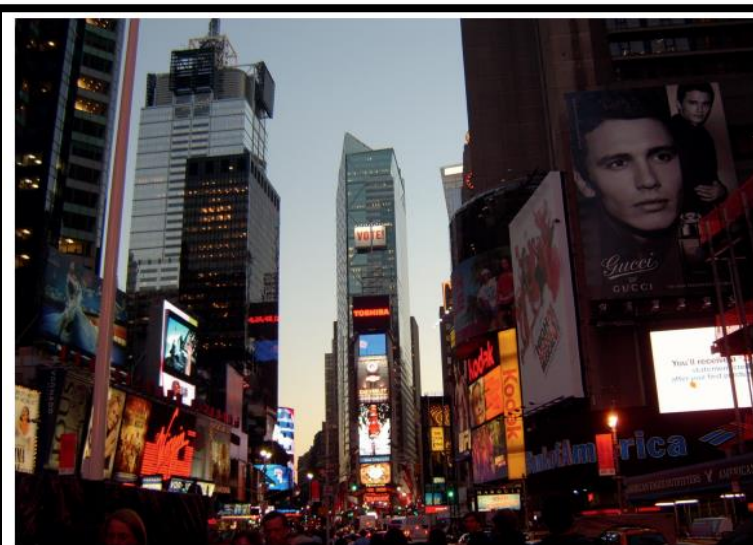

Photo by: Kanell5

תמונה 4 / الصورة ٤

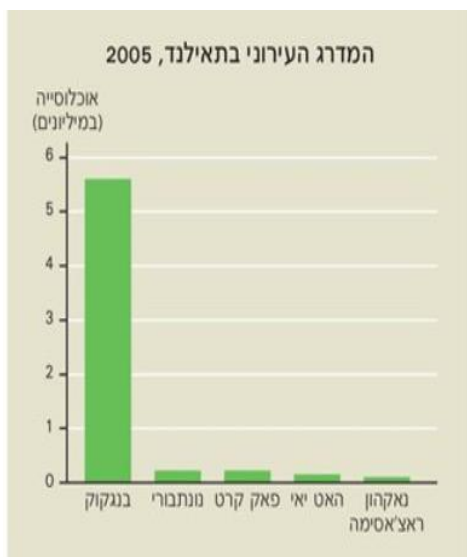

Photo by: Cyron Ray Macey

תמונה 3 / الصورة ٣

שאלה 4 - תהליכים בעיר

- א. הסבר מהי עיר ענק והסבר היכן ממוקמות היום רוב ערי הענק בעולם? (7 נקודות)
- ב. לפניך שתי מדינות: תאילנד וגרמניה. מהו המדרג העירוני המייצג כל מדינה?
 הסבר סיבה אחת להיווצרותו של כל מדרג בכל אחת מהמדינות? (8 נקודות)

מס' התושבים בחמש הערים הגדולות בגרמניה, 2005			
הדירוג (r)	העיר	מס' התושבים בפועל	מס' התושבים המתקבל מחישוב הנוסחה
1	ברלין	3,400,000	-
2	המבורג	1,750,000	1,700,000
3	מינכן	1,260,000	1,133,000
4	קלן	980,000	850,000
5	פרנקפורט	644,000	680,000

- ג. אי שוויון במרחב - לפניך רשימת היגדים. קבע אם כל היגד הוא נכון או לא נכון, והסבר קביעתך. (10 נקודות)
- הערים במדינות מפותחות גדלות בקצב איטי מערים במדינות מתפתחות.
 - עיקר הכלכלה במדינות מתפתחות נשענת על המגזר השניוני.
 - במדינות מתפתחות, קצב הפיתוח מהיר יותר בפריפריה מאשר באזורי הגלעין.
 - מיקור חוץ נחשב דבר שלילי למדינות מתפתחות.
 - התנאים להיווצרות עיר ראשה קיימים במדינות מפותחות פחות מאשר במדינות מתפתחות.

שאלה 5 - האוכלוסייה העירונית בעולם

עיינן בטבלה המצורפת וענה על הסעיפים הבאים :

א. תאר שלושה שינויים שחלו באחוזי האוכלוסייה העירונית במהלך השנים.

(7 נקודות)

ב. הסבר שני גורמים לשינוי שתיארת. (8 נקודות)

השנה	% האוכלוסייה העירונית בעולם	% האוכלוסייה הכפרית בעולם	אחוז האוכלוסייה בערים שבהן מאות אלפי תושבים	אחוז האוכלוסייה בערים שבהן מיליוני תושבים
1850	6.4	93.6	2.3	0
1900	13.6	86.4	5.5	0
1950	28.2	71.8	16.2	0
1970	38.6	61.4	23.8	7.3
1990	43.1	56.9	חסרים נתונים	12.4

ג. אנקרה היא עיר הבירה של טורקיה, ואיסטנבול היא מרכז כלכלי גדול בטורקיה.

עיינן באטלס, ותאר יתרון שיש במיקום של כל אחת מהערים, והסבר כיצד יתרון זה

מסייע לתפקוד של כל אחת מהן. (10 נקודות) (לקוח מבגרות חורף תשע"ו)

שאלה 6 - תהליך העיור במדינות שונות

עיין בנתונים שבטבלה שלפניך, וענה על השאלות א-ג

גודל האוכלוסייה בארבע ערים בשנים נבחרות (במיליונים)

העיר	1975	2000	2025 (תחזית)
מומבאי/בומבאי (הודו)	7	46	26.3
פריז (צרפת)	8.6	9.7	10
קהיר (מצריים)	9.4	10.4	15.6
ניו יורק (ארצות הברית)	15.9	19	20.6

- א. תאר את גידול האוכלוסייה עד שנת 2025 בכל אחת מהערים וחלק אותן לשתי קבוצות על פי קצב הגידול שלהן. (7 נקודות)
- ב. הסבר שתי סיבות להבדל בקצב גידול האוכלוסייה בין שתי קבוצות הערים שציינת בסעיף א. (10 נקודות)
- ג. הסבר שתי בעיות שעלולות להיווצר כתוצאה מגידול מהיר של הערים. (8 נקודות)

שאלה 7 - עיר עולם

- עיין בתמונה המצורפת של העיר ניו יורק וענה על השאלות הבאות
- א. ציין שני מאפיינים של עיר עולם. הסבר כיצד הצילום שלפניך מבטא את היותה של העיר ניו יורק עיר עולם? (7 נקודות)
- ב. הצג שתי דוגמאות לערי עולם (אין לציין את ניו יורק) והסבר את הקשר בין תהליכי גלובליזציה לבין צמיחתן של ערי עולם.
- ג. הצג שתי השפעות שליליות והשפעה אחת חיובית הנובעות מהפיכתן של ערים לערי עולם- מהתחומים: הכלכלי, התרבותי, החברתי.

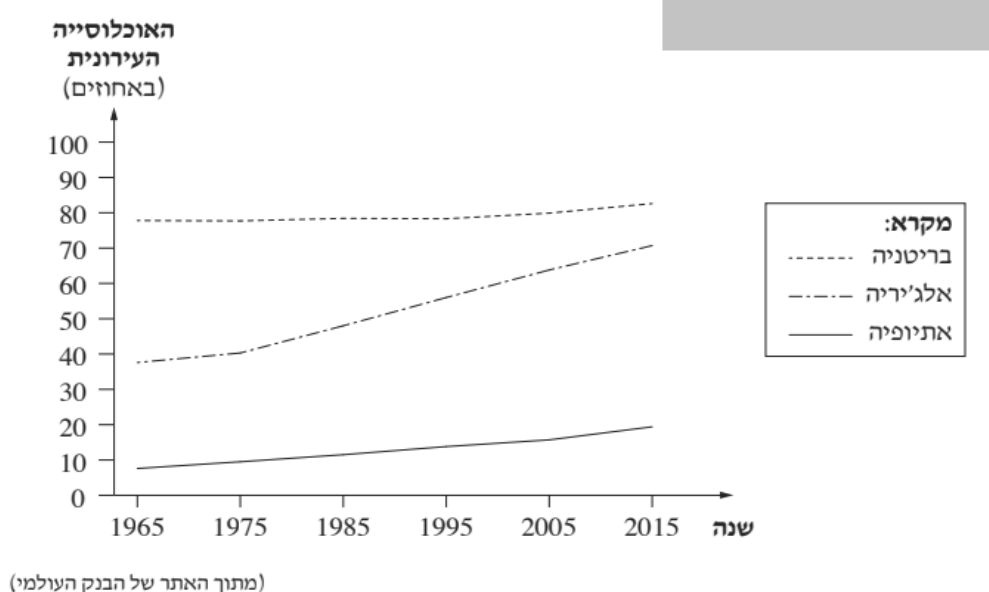
שאלות לתרגול בנושא עיור

שאלה 1

בגרף שלפניך מוצג השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית בשלוש מדינות: בריטניה, אלג'יריה, אתיופיה.

א.

- (1) עיין בגרף, וציין את מגמת השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית בכל אחת מן המדינות. (3 נקודות)
- (2) באיזה שלב במודל העיור הקלסי מצויה כל אחת מן המדינות? הסבר את תשובתך. (9 נקודות)

- בטבלה שלפניך מוצג מספר התושבים בערים הגדולות באתיופיה.
- עיין בטבלה, וענה על הסעיפים ב-ג שאחריה.
- ב. קבע מהו המדרג העירוני באתיופיה, ונמק את קביעתך. (7 נקודות)

מספר התושבים	העיר
3,352,000	אדיס אבבה
349,400	אדמה
341,991	גונדר
340,858	מקלה
316,618	הואסה

(מתוך האתר: www.en.wikipedia.org)

- ג. הסבר את הקשר בין המדרג העירוני של אתיופיה לבין השלב במודל העיור הקלסי שהמדינה מצויה בו. (6 נקודות) (לקוח מבגרות קיץ תשע"ז)

שאלה 2.

א. הסבר מהי עיר עולם.

העיר טוקיו ביפן היא עיר עולם, המתאפיינת בבנייני מגורים ועסקים מהגבוהים בעולם. עיין באטלס במפת יפן פיזית, והסבר את הגורם המשפיע על כך.

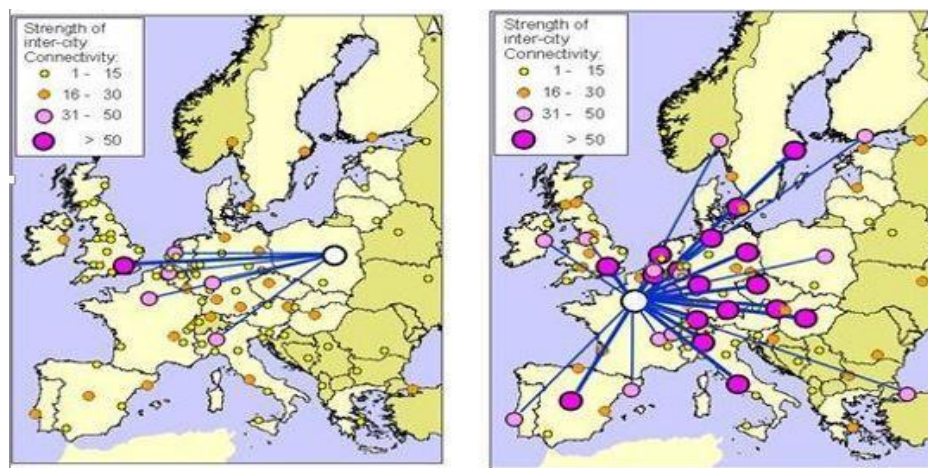
(10 נקודות)

- ב. בעיר עולם נוצרים מתחים כלכליים וחברתיים. תן דוגמה לכל אחד מסוגי מתחים אלה, וכיצד הוא בא לידי ביטוי במרחב העירוני בעיר עולם. (10 נקודות)
- ג. מרבית ערי העולם נמצאות במדינות מפותחות. הסבר מדוע. (5 נקודות)

שאלה 3

עיין בנספח המצורף וענה על סעיפי אלה

- הגדר מהי עיר עולם וציין שמות של שלוש ערים כאלו מהדרגה הראשונה (5 נק')
- הסבר על פי הנספח מהו ההבדל בין הערים ורשה פריז וכיצד מדגים הבדל זה את תכונותיה של העיר הגלובלית. (10 נק')
- תאר שלושה מאפיינים של עיר גלובלית הקשורים להרכב האוכלוסייה ולמבנה הכלכלי של העיר.

ערים

א. לפניך ארבעה זוגות של ערים במזרח התיכון:

- הופוף (אל־הפוף) בערב הסעודית — כִּירְכּוֹף (כֶּרְכּוֹף) בעירק
 - בגדד בעירק — אֶסּוֹן (אֶסְוָאן) במצרים
 - איסכנדרון בטורקיה — אנטליה בטורקיה
 - איסמעילייה (אל אסמעילייה) במצרים — איסטנבול בטורקיה
- עיינ באטלס. בחר בשני זוגות ערים, והסבר גורם מיקום אחד המשותף לשתי הערים בכל אחד מן הזוגות שבחרת (סך הכול – שני גורמי מיקום). (14 נקודות)
- ב. ערים אחדות במזרח התיכון משגשגות בגלל חשיבותן הדתית.
- ציין את השמות של שתיים מן הערים האלה, והסבר מהי החשיבות הדתית של כל אחת מהן. (8 נקודות)

(לקוח מתוך בגרות ג'ג חורף תשע"ז)